

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Plzeň 2018

Timofey Zagorskiy

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – ruská studia

Bakalářská práce

Silovici v ruském politickém systému

Timofey Zagorskiy

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou prací na téma *Silovici v ruském politickém systému* zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Vladimíru Naxerovi, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a pomoc při psaní této práce. Velké poděkování patří doc. Mgr. Jiřímu Korostenskému, CSc. za poskytnutou možnost sbírat studijní materiály v zahraničí.

Resumé

This bachelor thesis, *Siloviki in the Russian political system*, examines and analyzes the influence of siloviki in the political systems of the Russian empire, Soviet Union and post-soviet Russia. The paper analyzes the modern attitude of Russians towards the security structures, and also counts the number of siloviki per capita. The work is divided into three parts. In the first one I gave a historical summary of all the secret structures of Russia and compared their work in different political settings. Turns out that in modern Russia there are even more siloviki than under the communists or the tsar's family. In the second part I described the political system of Russia and compared the regimes under Yeltsin and Putin. Turns out that despite the fact the political system has not been changed, the number of siloviki has greatly increased since Putin was sworn the second and fourth president of Russia. The third part described the current situation with the siloviki: how they interact with the state, who stands over them, how they regulate the media and other social institutions in Russia. Here I calculated the exact number of siloviki in Russia and gave two examples of imprisonment in which the siloviki acted for personal or state purposes. The broader aim of my thesis is to examine whether the Russian Federation is a police state.

Obsah

Resumé	5
Úvod	7
1.1 Historie a vývoj silových struktur v období carského, sovětského a dnešního Ruska	11
1.2 Po revoluci	17
1.3 Postsovětská doba	21
2.1 Politický režim Jelcina vs. politický režim Putina	25
3.1 Skutečná moc siloviků v nedemokratickém systému RF	34
3.2 Počet zaměstnanců v ruských silových strukturách	36
3.3 Zatčení Nikity Bělych	39
3.4 Zatčení Alexeje Uljukajeva jako důkaz toho, že silovici vedou ruskou vnitřní politiku	40
Závěr	44
Seznam literatury	48

Úvod

Slovo silovik znamená v ruštině „*silný muž*“ a pochází z původního ruského slovního spojení silové struktury (v originále *силовые структуры*). Jedná se o bývalé příslušníky armády, policie, služeb KGB a FSB. Vzhledem k tomu, že po rozpadu Sovětského svazu v Rusku nedošlo k lustraci, mnozí straničtí funkcionáři a důstojníci KGB nejenže zůstali v politice, ale také zdárně vybudovali kariéru pod novou vládou. Z tohoto důvodu mě zajímá vývoj tohoto fenoménu. Pokud si vezmeme carské či sovětské období, můžeme udělat krátký závěr: Rusko bylo a zůstává závislé na silových orgánech. Proto jednou z cíle této práce je popsat působení silových struktur v různých obdobích a tím pádem dokázat jejich vliv na současné Rusko; najít jakýsi rozdíly nebo zákonitosti, přičemž od samého začátku budu vycházet z logiky, že Rusko je policejním státem. Toto tvrzení musím popsat a prozkoumat během všeho psání.

V první kapitole, která se nazývá „Historie a vývoj silových struktur v období carského, sovětského a dnešního Ruska“, budou uvedeny historické události, potvrzující neměnitelnost ruské zahraniční a vnitřní politiky. Cílem je najít vazby mezi předchozími režimy se současným systémem; prozkoumat současný vztah Rusů k silovikům a najít zákonitosti, proč to tak je.

Ve druhé kapitole „Politický režim Jelcina vs. politický režim Putina“ budu analyzovat ruský politický režim a vztahy prezidentů k systémům. S nástupem Vladimira Putina k moci přišli bezpečnostní úředníci, kteří nahradili starou a celkově jinou elitu bývalého prezidenta (tzv. rodinu). Čím se lišily ty systémy? Jak vypadala politická elita při Putině a při Jelcině? Je známo, že za 18 let u moci bylo provedeno mnoho změn, týkajících se všech mocenských institucí: legislativní reformy, zrušení a vytvoření nových silových organizací, vysídlení a jmenování nových silových úředníků atd. Vzhledem k tomu, že se v březnu 2018 očekávaly nové prezidentské volby, Putin vedl a vede logickou hru – postupně

nahrazuje staré politiky za nové a tím si pohrává s míněním společnosti, kdy jí dává rádobý naději na změnu. Cílem kapitoly je najít vazby mezi dvěma režimy, najít rozdíly a porovnat je.

Ve třetí kapitole se budou popisovat a analyzovat konkrétní události. Zdá se, že ani jedna velká událost po rozpadu SSSR se neobešla bez použití armády v obnovení nebo udržení pořádku (například, jedním z výsledků čečenských válek bylo založení nové regionální mocenské struktury – tzv. Kadyrovci, kteří působí v Čečenské republice a jsou podřízeni MVD RF (Ministerstvo vnitra RF) a osobně prezidentovi Kadyrovovi; podle množství ruských novinářských vyšetřování, bojovníci převyšují pravomoc a chovají se nevypočitatelně). Domnívám se, že to je kvůli tomu, že v mnoha regionech je vertikála moci, u níž stojí kdokoli, kdo má nebo měl minulost v bezpečnostních službách. Například, zástupcem předsedy vlády Republiky Komi je personální bezpečnostní důstojník Putina Konstantin Lazarev, zástupcem guvernéra Tomské oblasti je bezpečnostní důstojník Igor Tolstonosov. Silovici, samozřejmě, různě reagují na události a procesy, probíhající v ruské společnosti. Pokusím se odpovědět na otázku, jestli jsou opravdu tak vlivní, jak se o tom hovoří? To je právě další cíl práce.

Toto téma je dle mého názoru velmi aktuální, poněvadž ruské silové struktury působí ve spojení s politickým systémem státu, a po prezidentských volbách 2018 je ještě více aktuální. Ruská federace, jak je známo, už 27 let se stále demokraticky transformuje. Rusko vytvořilo (nebo spíše transformovalo) model vnitřních vztahů, v němž silovici mají značný vliv na státní chování. To, jak se k tomu dostalo, je taktéž jedním z cíle práce. Zvyšuje se postupně počet mocenských struktur (např. NacGvardija), což také vede k zajímavé otázce: jak mnoho je v Rusku siloviků? Všechny tyto okolnosti silně ovlivnily armádu a policii. Klasickou známou rovnicí „ozbrojené síly se stanou důležitou institucí státu a MVD (ministerstvo vnitra) – garantem vnitřní bezpečnosti“ je nutné objasnit. Komu slouží silovici – veřejně-státnímu zřízení, prezidentovi, vládě, obyvatelstvu nebo možná i samotné zemi? Kdo jsou – subjekty nebo objekty

politiky? To jsou otázky, na které se pokusím odpovědět ve třetí kapitole, která nese název „Skutečná moc siloviků v nedemokratickém systému RF“.

Logika je zde jednoduchá: vnější kontrola činnosti mocenských správ je podmíněna charakterem neobyčejného demokratického systému Ruska (otázka je, jaký je vůbec politický systém v Rusku?), který je jen formálně na papíru. Demokratický stát je ale charakterizován tím, že se vládní pravomoc poskytuje pouze v souladu s vůlí obyvatelstva (to vyplývá z řeckého jazyka: demokracie – vláda lidu) Vzniká tudíž otázka: je Rusko demokratickým státem, jak si samo sebe definuje? Vždyť je známo, že čím více nedemokratičtější a nelegitimnější režim moci – tím větší potřeba militarizace, zostření napětí, represivních institucí a indoktrinace duchovního života, což vede k centralizaci správy nad územním celkem (RBK 2017).

Jako zvláštní příklad uvedu konflikt ministra ekonomického rozvoje Alexeje Uljukajeva s bezpečnostními orgány Ruské federace, který v prosinci 2017 skončil tvrdým ordelem. Celý minulý rok se ruská veřejnost zabývala otázkou: je spravedlivé vyšetřování Alekseje Uljukajeva? Tento vysoce postavený úředník byl 15. prosince 2017 odsouzen k osmi letům vězení na základě uznání obvinění z přijetí úplatku 14. listopadu 2016 ve výši 2 mil. dolarů od představitele „Rosněft“ (podle deníku „Vědomosti“ a časopisu „Forbes“ je druhou nejvyšší posazenou osobou v mocenském světě Ruska), Igora Sěčina. Tyto peníze si, podle prokuratury, obviněný vzal za kladné hodnocení, umožňující státní korporaci „Rosněft“ získat 50 procent akcií „Bašněft“ (jiný gigant v ropném trhu). Sám Igor Sěčin, který si postěžoval na Uljukajeva u FSB a který osobně viděl, jak ministr přijímá úplatek, svědectví během procesu nedal, i když dostal čtyři vyzvání. Prezident Vladimir Putin neformálně podpořil Sěčina a den před verdiktem vystoupil na konferenci, kde řekl, že nevidí žádný problém či porušení v jeho absenci. Samotný soud, samozřejmě, také neviděl žádnou provokaci či faleš ze strany Sěčina a FSB. Tento příklad, který vyžaduje podrobný popis a

analýzu, dokonale charakterizuje situaci moderního Ruska: silovici mají moc, oni dokázali zřídit zatčení ministra.

Co se týče stavu dostupné literatury, předpokládám velký počet relevantních zdrojů, a to především v ruském a anglickém jazyce. Jedním ze základních zdrojů by měl být uznávaný mezinárodní časopis „Centrum Carnegie“, který je dostupný prostřednictvím internetových databází. Také lze uvést známou knihu Richarda Sakwy „Putin. Russia's choice“, která popisuje státní řízení Ruska a styl vládnutí Putina. Počet jeho publikací je hodně velký (např. „Russian Politics and Society“, „Regime system in Russia“, „The Russian regime: from Yeltsin to Putin“). Mám naději i na JSTOR, v němž se po přihlášení do Portálu ZČU dá nalézt množství užitečných časopisů – například „Europe-Asia Studies“. Ruské zdroje, jakýmiž bude Meduza, RBK, Novaya Gazeta, Kommersant nebo BBC (ruská redakce) budu během psaní taktéž používat, a to hlavně pro to, že je považuji za relevantní a jedny z mála svobodných médií v Rusku (Aliaksandrau 2015: 32–35).

1.1 Historie a vývoj silových struktur v období carského, sovětského a dnešního Ruska

Všeruská mimořádná komise pro boj s kontrarevolucí a sabotáží při Radě lidových komisařů RSFSR (dále – Čeka) byla založena 20. prosince 1917. Orgán byl předchůdcem NKVD a KGB, již moderním nástupcem je v současné době FSB RF. Všechny z nich byly nebo jsou všemocnými organizacemi, které bojovaly proti odlišným názorům násilnými metody. FSB i dnes má obrovskou moc, přestože míru deliktů nelze srovnat s tím, co bylo před sto lety. Dnes FSB může ticho zavřít do vězení kohokoliv, zatajit jakákoliv data a přečíst jakoukoliv korespondenci (Komanda 29 2017a). Nelze si ovšem vážně předpokládat, že do založení Čeky neexistovaly žádné bezpečnostní orgány v Rusku. Oni jistě existovaly a měly skoro stejné funkce, které dnes má FSB a její odbočky. V této kapitole budu ty funkce zkoumat a nalézat podobnosti.

Čekisti, samozřejmě, začali svou práci ne na prázdném místě. Kontinuita sovětských tajných služeb ve vztahu k imperiálním byla jasně zdůrazněnou hned od prvního dne, neboť místem dislokace Čeky v Petrohradě byl dům č. 2 v ulici Gorokhovaya — to je ten samý dům, v němž se do 4. března 1917 nacházelo petrohradské Oddělení pro ochranu pořádku a veřejné bezpečnosti. Ano, to samé Ochranné oddělení, které revolucionáři opovržlivě nazývali *Ochranka* (NVO 2007). Ale lišila-li se ochranka od předchozích carských silových struktur? Během psání této práce jsem si zjistil, že moc ne.

Myšlenka o několika speciálních službách, která díky jejich konkurenci umožní hlavě státu získávat objektivní informaci, se narodila ne ve dvacátém století. V Rusku předobrazem bezpečnostních orgánů lze považovat známou “Tisíc nejlepších služebníků”, již vyhlášku o založení podepsal v říjnu 1550 Ivan IV. Hrozný. Jiným názvem bylo také *Carjov i vělikogo kňazja polk*. Bylo tam 1078 bojarských dětí, která se připravovala na státní službu (Volkov 2016: 116–117).

Paralelně s plukem byl vytvořen speciální střelecký pluk pro ochranu prvního ruského cara. Právě tyto regimenty byly prvními formálními strukturami státní bezpečnosti, poněvadž se zabývaly nejen vnějšími hrozbami Moskevského carství, ale i vnitřními (Kolyvanova 2010: 102).

Když se Ivan IV. konečně stal samoděržavným vládcem, na místo "tisíce nejlepších služebníků" přišli slavní opričníci (Meduza 2016d). Ale nejen oni byli zodpovědní za bezpečnost Ruska: část stejných funkcí byla pověřena speciálním příkazům, které založil car. Byl to například *Razrjadnyj prikaz*, který se zabýval rozborem zlodějů a loupežníků (na rozdíl od současných definic těchto zločinů, v 16. století se ruští zloději a loupežníci započítali do činnosti úřadů státní bezpečnosti), anebo *Sčjotnyj prikaz*, který byl zodpovědný za boj proti krádežím ze státní pokladny (Kudrjavcev 2002: 191-195). Bohužel, nijak právně neomezená opričnina, která byla zodpovědná jen carovi, nemohla účinně vykonávat funkce státního bezpečnostního orgánu. Proto nastoupila tragická, nejednoznačná, ale velmi důležitá pro vznik moderního Ruska epocha *Smuty*. A jenom vzestup na ruský trůn budoucího cara Petra Velikého vrátilo stát na normální cestu rozvoje. S ním se v Rusku objevily první reální orgány státní bezpečnosti.

Dědictvím po otci (cara Alexeje Michajloviče) byl pro budoucího prvního imperátora založen v roce 1653 *Prikaz tajnych děl*, v němž seděli *d'jak* a deset *pod'jaků*. Podle zhodnocení některých historiků, byla to první plnohodnotná státní bezpečnostní agentura v ruských dějinách. Bojaři a dumní úředníci nebyli její součástí, jelikož byla zřízena hlavně pro sledování jejich činnosti. Pod'jakové jezdili s velvyslanci do množství států, na velvyslanecké sjezdy a na války s vojvody; oni museli sledovat akce velvyslanců a vojvod a donášet vše carovi. Velvyslanci se často pokoušeli podplácet pod'jaky (Mlěčin 1999: 32). V Příkazu tajných věcí probíhaly vyšetřování nejdůležitějších záležitostech státu. Například, šetření padělané mince, případ patriarcha Nikona a tak dále. Kontrolovaly se

granátové obchody a továrny. Pod vedením Příkazu byla také oblíbená carská zábava: sokolové a jestřábové se zvláštním personálem pro jejich chytání a výcvik, a taktéž holubníky, v nichž bylo více než sto tisíc holubových hnízd pro krmení dravých ptáků. Příkaz tajných věcí byl zničen na samém počátku panování Fjodora Aleksejeviče (Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary 1898: 186).

Car Petr od samého začátku učinil tak, aby při něm za státní bezpečnost odpovídalo několik podobných služeb. Všem, co se týkalo činnosti cizinců a odchodu Rusů do zahraničí, řídila *Kollegija inostrannyh děl*. Ta měla (není obtížné se dovtípit) za činnost kontrolovat dopisy a *němce* (v té době říkalo se cizincům „němec“), mnozí z nichž byli zahraničními špiony (Turilova 2001: 1-15). A bezprostředně se vnitřní bezpečností za vlády Petra zabývaly dvě struktury: *Preobraženskij prikaz* a *Tajnaja kanceljarija* (Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary 1898: 66).

Preobraženský příkaz vznikl v roce 1686 a zpočátku se zabýval řízením Preobraženského a Semjonovského pluků. Teprve po roce 1702 car připsal příkazu činnost *o slově a dělje gosudarjevom*, tedy o zločinech proti státnímu režimu. Proto Preobraženský příkaz byl přímo podřízen Petrovi Velikému, a řídil ten Příkaz známý kníže Fjodor Romodanovský (Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary 1898: 66).

Car svěřil mu založenou v únoru 1718 v Petrohradě Tajnou kancelář, která se původně zabývala pouze jedinou věcí – vyšetřováním o státní zradě careviče Alexeje. O něco později jí byly předány další politické akty státního významu, nejen akty Preobraženského příkazu. Zanedlouho Petr pochopil, že spravovat a určovat aktivity současně dvou tajných služeb je těžko, a sjednotil příkaz s kanceláří pod jednu střechu – Preobraženský příkaz, jehož název se změnil po

panování Kateřiny I. na *Preobraženskaja kanceljarija* (Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary 1898: 67).

Jeho nástupcem se stala založena v roce 1731 na troskách Tajné kanceláře (Petr II. likvidoval tajnou službu a rozdělil její činnost mezi Nejvyšším tajným sovětem a Senátem) *Kanceljarija tajnych i rozysknych djel*. Ta měla povinnost vést operativní přípravu a vyšetřování v případech zla proti panovníkovi, jeho rodině a celkově proti státu (Djemjanenko 2012: 12–15). Kancelář vydržela do roku 1762, dokud nebyla zlikvidována manifestem Petra III. Místo něj imperátor nařídil vytvořit novou tajnou službu při Senátu, která by se zabývala bezpečností státu – *Tajnaja ekspedicija* (Presidential library 2018).

Nové tajné službě, která se zpočátku nazývala *Osobaja kanceljarija* a změnila název již za vlády Kateřiny II., přešli z dědictví nejen funkce zajištění vnitřní bezpečnosti, ale i funkce kontrarozvědky. Přičemž poprvé v ruské praxi *Tajnaja ekspedicija* zavedla způsob odhalení tajných agentů s pomocí vlastních zahraničních zaměstnanců. Právě s jejich pomocí expeditoři – přesně tak se staly jmenovat agenti nové služby – získávali informaci jak o špionech, tak i o těch, kdo byl v Rusku jimi naverbován (Bolšaja rossijskaja encyklopedija nedatováno).

Avšak hlavním úkolem Tajné expedice byla vnitřní bezpečnost země. V té době pod tím se představovala povstání a spiknutí proti vládě, velezrady a špionáže, samozvanost, projevy kritizující vládní politiku, akce panovníka, jeho rodiny a členů carské administraci, a taktéž činy, které škodily prestiž carské moci. Mezi množstvím věcí, které vedli expeditoři, byly i proslulé jako povstání Jemeljana Pugačova, činnost Alexandra Radiščeva (autora legendární “Cesty z Petrohradu do Moskvy”), díla zednáře-novináře Nikolaje Novikova a falešné kněžny Tarakanovovy, a také případ vyšetřování tajemníka Ministerstva zahraničních věcí Valva, který byl obviněn ze špionáže. Je pozoruhodné, že většinu aktů

dozíral, nebo dokonce i spravoval velmi známý hlava Tajné expedice generální tajemník Stepan Šeškovskij. Při něm expeditoři věděli všechno, co se děje v hlavním městě, a nejen kriminální úmysly nebo akce, ale i volné a neopatrné rozhovory. Jeho sláva jako vůdce Tajné kanceláře byla natolik široká a protivná, že když Alexandra Radiščeva informovaly, že za nim vyslaly Šeškovského, ten doslovně padnul do mdloby (Historicus nedatováno).

Je zvědavě, že Kateřina II. velmi dobře chápala, jak zástěrka strachu a tajemství ovlivňuje efektivitu činnosti tajných služeb. Oficiální rozpočet Tajné kanceláře tvořil dva tisíce rublů ročně (Izmozik 2002: 130). Tyto peníze se utrácely na gáže expeditorům, ale skutečné výdaje v kanceláři a ty příkazy, které kancelář dostávala od Senátu a bezprostředně od carevny, byly, samozřejmě, přísným tajemstvím. To bylo z velké míry usnadněno umístěním sídla služby – v Petropavlovské pevnosti, již známa jako symbol politických represí v zemi (MVD nedatováno).

Tajná expedice existovala do roku 1801, po němž byl zlikvidován příkazem nového imperátora Alexandra I. (Linder – Čurkin 2016: 205). V roce 1807 místo ní byly založeny *Osobyj komitet* (který někdy nazývaly Úřadem ochrany obecné bezpečnosti) a *Osobaja kanceljarija*, která působila paralelně, byla pod správou Ministerstva policie a poté pod správou Ministerstva vnitřních věcí. Tento úřad se v podstatě zabýval tím, čím i jeho předchůdce, jenže nevyvolával v společnosti až tolik iracionální strach. Úřad jednal méně rezolutně, proto i prošvihnul přípravování povstání děkabristů v roce 1825, jehož výsledkem je vzestup imperátora Mikuláše I (Linder – Čurkin 2016: 228–254). Nový samovládce okamžitě ocenil výhody tajných služeb dávajících vládě přesvědčení svých pozicí. A brzy se v Rusku objevil opravdu efektivní speciální orgán: 3. července 1826 *Osobaja kanceljarija Ministerstva vnitřních věcí* byla transformována do Třetího oddělení Jeho Impérského Veličenstva kanceláře. V čele této nové služby byl generál Alexander Benkendorf, který deset dnů před

tím byl určen imperátorem na post šéfa žandarmů (car založil nový samostatný sbor žandarmů) (Linder – Čurkin 2016: 266–274).

Oddělení bylo zodpovědné za všechny výnosy a zprávy po všem aktům Nejvyšší policie; informaci o počtu existujících v zemi sekt; informaci o objevech padělaných bankovek, mincí, známek a dokladů, jejichž vypátrání a výroba zůstávají závislémi na ministerstvech financí a vnitra; podrobná informace o všech občanech; vyhoštění a umístění podezřelých osob; dohled nad všemi místy zadržování, ve kterých byli uvězněni státní zločinci; všechna rozhodnutí a příkazy týkající se cizinců, kteří mají trvalé bydliště, kteří přijíždí do Ruska a kteří odjíždí z Ruska; výkazy všech nehod bez výjimky; statistickou informaci policie (Linder – Čurkin 2016: 280). Zdá se, že povinnosti Třetího oddělení společně se sborem žandarmů prakticky pokrývají všechny funkce, které dnes má FSB RF.

Třetí oddělení založené jako struktura, která nejen uchrání stát od vnitřních hrozeb, ale také pomůže se zbavit zkorumpovaných úředníků a defraudantů (mimořádně, tento druh zločinců už se počítal za ruskou národní hrozbu), existovalo až do roku 1880. Běda, že nedosáhlo ty cíle, a proto během panování imperátora Alexandra III. bylo přepodřízeno nově-vytvořené Vrcholní organizační komisi po ochraně státního pořádku a společenského klidu. Když za šest měsíců i tato komise přestala existovat, Třetí oddělení bylo rozpuštěno definitivně. Na jejím místě vznikla Třetí kancelářská agenda Departmentu státní policie (později prostě policie) MVD Ruského Impéria (Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary 1900: 653–657).

Tento nástupce se zabýval politickým pátráním (tudíž dozorem za politickými organizacemi a stranami a bojem proti nim a proti masovému hnutí), spravoval vnitřní a zahraniční agenturu a řídil celou ochranu imperátora a nejvyšších

úředníků (Linder – Čurkin 2016: 434). Ve skutečnosti byly hlavními nástroji Třetího oddělení bylo právě ochranné oddělení – byla to ta samá ochranka.

Je zajímavé, že samotné ochranné oddělení vzniklo mnohem dříve než ta struktura, již ono bylo podřízeno. První taková pobočka byla založena v Petrohradě v roce 1866 po prvním atentátu na imperátora Alexandra II. Ono se nazývalo *Otděljenije dlja projizvodstva děl po ochraněniu obščestvennogo porjadka a spokojstvija v Sankt-Peterburge* (Keklis 2010: 23–24). Druhým bylo Moskevské ochranné oddělení, jež vzniklo v listopadu 1880 (Kvasov 2010: 113–121). Časem se jejich počet vzrostl (podle závažnosti třetím oddělením bylo varšavské).

V prosinci 1907 bylo v celém Ruském Impériu 27 podobných oddělení – byl to pikový číselný údaj. Poté, jak revoluční aktivnost 1905–1907 postupně sešla na ne, počet oddělení začal pomalu klesat: v roce 1917, zanedlouho do Říjnové revoluci, bylo je pouze tři: Varšavské, Moskevské a Petrohradské (Linder – Čurkin 2016: 457–460). Místem dislokace posledního byl ten samý dům č. 2 v ulici Gorokhovaya, kde se v prosinci 1917 usadila první sovětská tajná služba pro zajištění bezpečnosti – legendární Čeka (AiF 2015).

1.2 Po revoluci

Jen podle nejskromnějších hodnocení, Všeruská mimořádná komise pro boj s kontrarevolucí a sabotáží sankcionovala zastřelení kolem padesátí tisíce lidí. Již v prvních letech sovětské vlády čekisti získali prakticky neomezenou pravomoc při rozmazaných formulacích právních předpisů (Mozohin 2008).

V září 1918 Rada lidových komisařů oficiálně vyhlásila počátek teroru proti představitelům opozičních struktur, proti přívržencům bílých, odpůrcům revoluce a zahraničním špiónům (Mozohin 2008). Mezi oběti tzv. Rudého teroru patří

admirál Kolčák, zastřelený v Irkutsku v lednu 1920. Akt admirála, stejně jako dokumenty o odmítnutí v jeho rehabilitaci, je dosud neúplně odtajněn (Komanda 29 2017c).

2. listopadu 1923 Prezidium ÚV KSSS organizoval Sjednocenou státní politickou správu (OGPU). Předsedou OGPU až do konce svého života byl známý Felix Dzeržinskij, jehož nahradil Vjačeslav Menžinskij, který vedl OGPU do roku 1934. V tom samém roce byla OGPU reorganizována v NKVD (FSB nedatováno). Organizace je primárně spojena a asociuje se s tzv. Velkým terorem. Je zajímavé, že první předseda NKVD Genrykh Jagoda byl zastřelen jeho nástupci Nikolajem Ježovým, který zároveň také byl potrestán (trest smrti) svým nástupci Lavrentijem Beriji. Gruzínek vydržel až do roku 1953 – byl také sestřelen svými kolegy. Z toho můžeme vyvodit, že cílem všech předsedů té doby (stejně jako dnes v Ruské federaci) byl nekonečný boj o moc a populistická činnost (obvinit své kolegy ze všech hříchů a pak sám být potrestaným – proč ne?). Tento detail je dobře popsán v nedávném ironickém filmu Armanda Iannucciho *The Death of Stalin*.

Počet pronásledovaných Velkého teroru se značně liší (od dvou milion do čtyřiceti); podle hodnocení ruského historika Viktora Zemskova (je vedoucím zaměstnancem Institutu ruské historie Ruské akademie věd) NKVD odsoudil 1,5 milionů a popravil zastřelením přibližně 700 tisíc lidí za pouhých 1,5 roku (Zemskov 1995: 118-127). Podle hodnocení BBC bylo ve třicátých letech celkově potrestáno kolem 20. milionů občanů (BBC nedatováno).

Jen pro srovnání: v carském Rusku v letech 1825 až 1905 bylo za politické zločiny bylo odsouzeno k trestu smrti 625 občanů, z nichž jen 191 bylo vykonáno, a v prvním revolučním období (od roku 1905 do 1910) bylo vydáno 5535 trestů smrti, z nichž bylo vykonáno 3741 verdiktů (Courtois – Werth – Panné – Paczkowski – Margolin 2001: 112).

Dalším velkým datem je 05.03.1953. Bylo založeno Ministerstvo vnitřních věcí SSSR v čele s Lavrentijem Beriji (FSB nedatováno). Ten samý den zemřel Josif Stalin. Berija se stal jednou z hlavních osobností státu, ale v červnu už byl zatčen a v prosinci zastřelen. Lavrentij Pavlovič byl podle obecně známých údajů odpovědný za represí, ale po smrti vůdce se obával za nízký rating, a proto stihl uspořádat rozsáhlou amnestii. Bylo osvobozeno téměř 1,2 milionů lidí (AiF 2013). Reální zločinci se vrátili z vězení a táborů, ale političtí vězně zůstali. To byl jeden z důvodů vzpour v sovětských táborech padesátých let. Sovětská vláda o nich mlčela až do rozpadu SSSR (Komanda 29 2017b).

Dne 13. března 1954 byl zřízen Výbor státní bezpečnosti (KGB) odloučením od administrativy, všech tajných služeb, co tehdy existovaly, a MGB (Ministerstvo státní bezpečnosti; předchůdce KGB), které se týkaly záležitostí státní bezpečnosti (Kommersant 2009). Ve srovnání se svými předchůdci měla nová instituce nižší status: nebyla ministerstvem ve vládě, ale byla vládním výborem. Předseda KGB byl členem Ústředního výboru KSSS, ale nebyl členem nejvyššího orgánu Politbyra. To bylo vysvětleno tak, že stranická elita se chtěla zabezpečit vzniku nového Beriji – člověka, který by se je mohl zbavit pro realizaci svých vlastních politických projektů (AiF 2009).

Podle rozhodnutí ÚV KSSS byly těmto orgánům přiděleny tyto základní úkoly: provádění průzkumné práce v kapitalistických zemích; boj proti špionáži, sabotáži, teroristickým a jiným podvratným činnostem zahraničních tajných služeb uvnitř SSSR; boj proti nepřátelským činnostem všech druhů protisovětských prvků uvnitř SSSR; kontrarozvědková práce v sovětské armádě a námořnictvu; organizace šifrování a dešifrování v zemi; ochrana stranických a vládních vůdců (Presidential library 1954). Orgány KGB měly právo provádět agenturně-operativní činnost, prohlídky, zadržování, zatýkání, zvláštní vyšetřování, kontrolovat stav tajných záznamů na ministerstvech, úřadech,

institucích, podnikách a organizacích, provádět administrativní dohled na činnosti útvarů rozhlasových stanic (RIA 2016).

Téměř hned po založení KGB provedly rozsáhlé snížení počtu zaměstnanců v souvislosti s procesem destalinizace společnosti a státu. Od 1953 do 1955 byly orgány státní bezpečnosti sníženy o dvacet procent zaměstnanců (Kommersant 2009).

V sedmdesátých letech KGB zesílil svůj boj proti nesouhlasnému a disidentskému hnutí. Činnosti tajné služby se však stávali rafinovanějšími a skrytějšími. KGB aktivně používala takové prostředky psychologického nátlaku jako policejní dozor, společenské odsudky, podkopávání profesionální kariéry, preventivní rozhovory, nucený odchod do zahraničí, vynucené uvěznění v psychiatrických léčebnách, politické soudní procesy, pomluvy, lži, různé provokace a zastrašování. Současně existovaly seznamy lidí, kterým bylo zamítnuto vyjíždět do zahraničí (AiF 2009).

Novým vynálezem tajné služby bylo tzv. vyhoštění za 101. kilometr: politicky nespolehliví občané se nesměli usadit v okruhu sta kilometrů od Moskvy, Petrohradu a dalších velkých a “zakázaných měst”. Během této doby KGB věnoval velkou pozornost zástupcům tvůrčí inteligence – osobnostem literatury, umění a vědy – kteří by kvůli svému společenskému postavení a kvůli mezinárodní prestiži mohli způsobit velké škody na reputaci sovětského státu a komunistické strany (AiF 2009).

V únoru 2018 nezávislé analytické centrum Levada zjistilo, jak Rusové vnímají sovětské tajné služby. 12 % respondentů spojilo činnost Čeky s politickým terorismem a potlačováním disidentů. V roce 1997 takhle myslelo 23 % Rusů. Dnes ale Čeka se méně asociuje s bojem proti nepřátelům sovětské vlády. Ještě více účastníků spojuje Čeku s kontrarozvědkou: 15 % oproti 9 % v roce 1997. 41

% Rusů se domnívá, že KGB se zabýval obranou zájmů SSSR. V roce 2000 takhle myslelo 22 % Rusů. Podíl těch, kdo řekl, že činnost KGB je nekonečné represe, se poklesl do 17 % oproti 22 % z roku 2000. Dnešní tendence je velmi jasná (Levada Centrum 2018).

1.3 Postsovětská doba

V devadesátých letech nastaly změny ve společnosti a systému státní správy v důsledku reformních procesů, někdy označovaných jako Perestrojka a Glasnost, které totiž vedly i k dalším reformám (FSB nedatováno). 3. prosince 1991 prezident Michail Gorbačov podepsal zákon o reorganizaci orgánů státní bezpečnosti. Na základě tohoto zákona byl zrušen KGB a na přechodné období byla na jejím základě založena mezirepubliková bezpečnostní služba a Centrální služba rozvědky SSSR (v současnosti Služba vnější rozvědky Ruské federace). V roce 1992 na platformě mezirepublikové bezpečnostní služby a Agentury federální bezpečnosti RSFSR (která nahradila KGB RSFSR) bylo utvořeno Ministerstvo státní bezpečnosti Ruské federace, které se už v roce 1993 stalo Federální službou kontrarozvědky. V roce 1995 FSK byla přejmenována na Federální bezpečnostní službu (FSB RF), které byly v roce 2003 předány funkce zrušených AFB RF a Federální agentury pro vládní komunikace a informace prezidenta RF. V současné době je FSB RF federálním výkonným orgánem, který realizuje správu v oblasti zajištění státní bezpečnosti a přímo provádí hlavní směry činnosti orgánů FSB RF (RIA 2016).

FSB RF v současné době spolupracuje se 142 specializovanými službami, s orgány zajišťujícími ochranu práv a s pohraničními agenturami 86 států. V 45 zemích fungují aparáty oficiálních zástupců jiných orgánů FSB RF (FSB nedatováno). Takto FSB píše o své vlastní činnosti: kontrarozvědná činnost; boj proti terorismu; ochrana ústavního pořádku; boj proti obzvláště nebezpečným

formám trestné činnosti; pátrací činnost; pohraniční činnost; zajištění bezpečnosti informací; boj proti korupci. (AiF 2015). Pod takové formulace – to je samozřejmosti – dnes lze podepřít jakýkoliv právní přestupek. FSB vedli: v letech 1995-1996 M. I. Barsukov, v letech 1996-1998 N. D. Kovalev, v letech 1998-1999 V. V. Putin, v letech 1999-2008 N. P. Patrushev; od května 2008 je v čele A. V. Bortnikov (FSB nedatováno).

Skutečná činnost moderních ruských tajných služeb má takovou podstatu, že je to ochrana zájmů ruské vlády bez jakýchkoli právních omezení. V roce 2015 Vladimir Putin na kolegiu FSB uvedl, že západní tajné služby plánují akce k destabilizaci situace v Rusku během parlamentních voleb (2016) a prezidentských voleb (2018). Podle Putina vně systémová opozice kritizuje úřady za peníze od Západu s cílem podkopat stávající režim (Kommersant 2015). Z toho důvodu se všem tajným službám Ruska poskytují neomezené pravomoci, anebo zavírají oči před jejím zneužitím. Poněvadž pod vzhledem drzé západní intervence na současný politický systém FSB má privilegium zneužívat svoji pravomoc a nebát se za nespokojenost občanů. Většina z nich (především ta starší generace) je hotova to trpět, jen aby děsivý Západ neodňal a nepoškodil celostnosti federace (Levada Centrum 2018).

Tato rétorika (o tom, že hlavním nepřítelem RF je Západ) není nová. Má opravdu Rusko vnějšího nepřítele, nebo jeho obraz je pouze vhodnou výmluvou vlády pro to, co se dnes tvoří (vedení válek na Ukrajině a v Sýrii, investice do armády, neměnitelnost politické elity)? Existuje názor, že Rusové stále žijí do určité míry v minulosti, protože věří, že Západ může provést agresi proti Rusku (a dělá to dnes na Ukrajině, provokuje). A to je protože ruská vláda neuznává prohru ve Studené válce (Meduza 2016f). Proto stále rozmýšlí kategoriemi o sféře vlivu. Podle ní Západ naopak věří, že Rusko prohrálo Studenou válku, a proto nemá právo na nezávislou zahraniční politiku. To je krátká část celé rétoriky, která se každodenně projevuje ruským občanům na státní televizi a nejenom. Například,

na univerzitě MGIMO v březnu proběhla přednáška bývalého velvyslance RF ve Spojených státech amerických Sergeje Kyslaka, a ten mluvil studentům v podstatě to samé, což je z pohledu svobodného dostupu k informaci je jen subjektivním názorem (tudíž oficiální pozici Ruska vůči té otázce).

Současná politická elita se nemění, protože většina občanů RF je opravdu s ní spokojena (důkaz: výsledky březnových voleb). Proto i fenomén tajných služeb většina občanů RF vnímá pozitivně. Počet těch, kdo stal pozitivně vnímat silové struktury, za poslední sedm let se vzrostl o polovinu. To je podle průzkumu nezávislého Fondu “Společenské mínění” (Fond Obščestvjennoje mnjenije 2018). Podle něj v letech 1998-2011 35 % Rusů vnímali to pozitivně, 34 % – negativně. Obraz silových struktur se však zlepšil: nyní o pozitivním postoji říká 66 % účastníků průzkumu. Občanů, kteří jsou s jejich prací nespokojeni, se stalo méně: pouze 12 %. Prozkoumání bylo provedeno 27. a 28. ledna 2018.

“Činnost speciálních služeb v ruském mediálním prostoru je pozitivní”, vysvětlil BBC vedoucí analytik Fondu Grigorij Kertman. Podle něj, kromě stávající tendence rehabilitovat stalinismus, která vede k “plíživé rehabilitaci represe”, v situaci studené války se Západem ruské tajné služby začínají mít “svatozář hrdinství”. On taktéž doplnil, že absence teroristických útoků v Rusku vypadá velmi dobře ve srovnání s Evropou a že událostí v zahraničí regulárně upomínají občanům o hrozbě, která v Rusku skoro neexistuje (BBC 2018). Prestiž práce v silové struktuře se od roku 2001 vzrostl z 42 % do 69 %. 45 % účastníků se přiznalo, že by chtěli, aby její děti a vnuky šli pracovat do orgánů státní bezpečnosti. V roce 2001 takových bylo jen 29 %. Třetina účastníků vnímá tento fenomén negativně (Fond Obščestvjennoje mnjenije 2018). “To je výsledek státní propagandy”, říká BBC místopředseda Memoriálu “The international historical, educational, charitable and human rights society” Nikita Petrov. Ale on hovoří, že absolutizovat tyto výsledky není potřeba, poněvadž se všechno rychle mění. Mladá generace chápe, že je nutné sloužit v takových strukturách,

protože to je výhodně a komfortně – to je krmítko a možnost sociálního rozvoje (BBC 2018).

Abychom pochopili, jak jsou důležité tajné služby pro Rusko, stojí vzít v úvahu i další zvláštní fakt: slaví se tady oficiálně Den bezpečnostních úředníků každého 20. prosince (Meduza 2017). To je důkaz toho, že oficiální pozice Ruska vůči tajným službám je loajální; přece i archivy bolševické éry jsou stále zatajeny. Tady je ale protiklad, protože samo pojetí “dne čekista” nemotivuje věřit v opravdovost myšlení ruských politiků. O tom se zabýval memoriál “The international historical, educational, charitable and human rights society”, který zkritizoval oslavu “dne Čeky”. Psalo se, že to je výsměch vzpomínek milion obětí. Podle něj Čeka a jeho následníky nemají v dějinách světa většího konkurenta v měřítku trestných činů proti občanům své země. Svátek 20. prosince je oznámením světu, že bolševický režim v Rusku doposud neskončil. V prohlášení bylo také poznamenáno, že se ochranou zájmů státu zabývali i do roku 1917, avšak z ruské historie bylo vybráno přesné datum nejkrvavější tajné služby všech časů a národů (The international historical, educational, charitable and human rights society 2017).

Poslední věta je zřejmý ironický odkaz k pomníku obětem politických represí, jenž byl otevřen v Moskvě 30. října 2017. Slavnostního ceremoniálu se zúčastnil i prezident Vladimir Putin, který prohlásil, že masové represe v SSSR nelze ospravedlnit žádnými vyššími takzvanými blahobyty obyvatelstva. Podle něj, politické represe jsou tragédií všeho ruského lidu (TASS 2017). Ale toto je typickým příkladem protikladu dnešní ruské elity, která na jedné straně chápe a přiznává chyby z minulosti, ale na druhé straně pokračuje totální kontrolu a dohled vlastního obyvatelstva, jen v nové formě. Z toho můžeme vyvodit jeden závěr: za čtyři sta let existence ruských tajných služeb se skoro nic nezměnilo, Rusko zůstává policejní zemí.

2.1 Politický režim Jelcina vs. politický režim Putina

Jelcinova demokracie na konci devadesátých let došla do stadia, ve kterém pravidla nejsou přesně stanovena. Politický systém při něm se charakterizoval jako “hybridní režim”, či jako “neliberální demokracie” (Holzer 2001: 184). Současné Rusko ale srovnat s tehdejším státem není možné: kolem Jelcina byli ne silovici, ale oligarchové.

Je známo, že KGB, GRU a ostatní oddělení státní bezpečnosti se po rozpadu Sovětského svazu objevily na pokraji totální devastace. Současní důstojníci FSB nazývají toto období hanbou: bývalí generálové KGB tehdy chodili na televizní show, a administrace KGB zvala na Ljubanku ty disidenty, již sama uvěznila, aby se přitáhla pozornost k organizaci. To by vedlo k nezbytným reformám zaměřených na lidi, kteří vnímali KGB špatně (Russia Political Insight 2014). Rusko tohoto období bylo otřeseno ekonomickou krizí a existující vláda neviděla v tajných službách stěžejní složku politického aparátu. Po zhroucení SSSR bylo Rusko doprovázeno šuměním inflace, poklesem investic, nárůstem zahraničního dluhu, barterizací hospodářství, poklesem národního důchodu a řadou dalších negativních jevů. Během devadesátých let bylo provedeno několik ekonomických reforem, včetně liberalizace cen a otevření zahraničního obchodu, jakož i hromadnou privatizací. Toto vše je obvykle spojeno se jmény Jegora Gajdara a Anatolije Čubajsa, kteří v té době drželi klíčové pozice ve vládě (Vědomosti 2011), a byli spíše liberálními reformátory, nikoliv příslušníky tajných služeb.

Privatizace v Rusku se omráčila obrovskými poruchami, které se především vyjadřovaly ve snižování cen aktivů, které se pak předávaly do soukromých rukou. To ale nevedlo ke zvýšení efektivity ekonomiky, a reálná konkurence mezi veřejným a soukromým sektorem prakticky nevznikla. Není náhoda, že nejméně úspěšným z hlediska reálného vývoje v Rusku staly oblasti, které vznikly ne

v důsledku nákupu již existujících aktivů, ale v důsledku rozvoje podnikání od základu: bankovní sektor, mobilní komunikace, internetové služby, logistika a maloobchod. Výsledkem bylo to, že počátkem roku 1997 počet státních podniků tvořil 16 % od celkového počtu registrovaných právnických osob. Kromě toho, federální majetek měl kolem pěti tisíc balíků akcií stanovené do vlastnictví Ruské federace na neurčitou dobu. Při tom 92 % barevného hutnictví bylo privatizováno v roce 1992, a 95 % chemického a petrochemického podniků – v roce 1994. V černé metalurgii už v roce 1994 se v privatizovaných podnicích vyrábělo 99 % výrobků. V roce 1996 bylo oficiálně oznámeno o plné privatizaci lehkého průmyslu, v roce 1997 byla dokončena privatizace inženýrských a lesních podniků, průmyslu stavebních materiálů a potravinářského průmyslu, včetně alkoholických nápojů a tabákových zboží (Vědomosti 2011).

V důsledku toho se v polovině devadesátých let 20. století objevila tzv. Semibankirščina (Holzer 2001: 186). To je populární v ruských médiích 1996 roku a řády následujících let název skupiny ze sedmi velkých představitelů ruského finančního sektoru (tzv. oligarchové), kteří hráli významnou politickou a ekonomickou roli, měli největší média. Oni se neformálně spojili za účelem zvolení prezidenta Jelcina na druhé funkční období v roce 1996 (Snob 2011). Tento seznam obsahoval:

1. Boris Berezovskij (LogoVaz).
2. Michail Chodorkovskij (Rosprom Grup Menatep).
3. Michail Fridman (Alfa-Grup).
4. Vladimir Gusinskij (Gruppa Most).
5. Vladimir Potanin (Oneksimbank).
6. Alexander Smolenskij (SBS-Agro Bank Stoličnyj).
7. Vladimir Vinogradov (Inkombank).

Prezidentská kampaň z roku 1996 byla novou etapou ve sblížení velkého kapitálu a moci. V březnu 1996 se prezident Boris Jelcin setkal se skupinou bankovních vedoucích, kteří slíbili, že budou financovat kampaň prezidentských voleb za budoucí odpustky (RIA 2011). 27. dubna 1996 bylo v médiích publikován dopis ruských podnikatelů *Vyjti iz tupika!* (česky Odejít ze slepé ulici!), které se později nazýval *Pismo 13* (česky Dopis třinácti). Třináct podnikatelů, kteří podepsali výzvu určenou především pro kandidáty Borisa Jelcina a Gennadije Zjuganova, přizvali odvrátit hrozbu kolapsu ruské ekonomiky (Kommersant 1996). Jak je zřejmé z textu, vážně snížit riziko lze pouze pomocí politického kompromisu, který je schopen zabránit násilným konfliktům ohrožující základní zájmy Ruska. Dopis třinácti se stal prvním manifestem velkých peněz, později nazvaným Sěmibankirščina, který veřejně oznámil o své existenci.

1. listopadu 1996 Boris Berezovskij měl rozhovor s Financial Times, v němž pověděl o sedmi lidech, kteří kontrolují více než 50 % ruské ekonomiky a kteří společně ovlivňují přijetí nejdůležitějších vnitřně-politických řešení. Tak se oficiálně potvrdila informace o Sěmibarščině (Kommersant 2003). Fakticky to byli maroděři, kteří přišli na bitevní pole Rusů za svobodu a demokracii jen proto, aby si naplnili své vlastní kapsy. Uspěť jim v tom pomohla zkorumpovaná vláda, roztrhaná bojem za přístup k tělu nekontrolovaného situací prezidenta Borisa Jelcina (Rosbalt 2007). Historická předvídavost Vladimíra Lenina, která se tak zle selhala s ohledem na západní kapitalismus, se uskutečňovala přímo před očima novorozené ruské společnosti. Finanční kapitál spojoval s industriálním, veškeré bohatství země se soustředilo v rukou malé elity, lidové masy však chudli a zamumlali. Byl pouze jeden východ ze situace: nová proletářská revoluce pod vedením komunistů. Komunisté opravdu skoro vyhráli volby 1996, ale pak – zase odkaz na Lenina – bankéři se plácli přes kapsu pro masivní předvolební kampaň Jelcina, využili obrovské finanční a reklamní prostředky, a hrozný obraz prezidenta Zjuganova rozplynul jako dým (Snob 2011).

Impuls ke změnám začal sám Boris Jelcin. V roce 1998 on provedl rošádu, která zahájila proces reorganizace vládnoucí třídy. Byl to pro prezidenta jediný způsob: on v podstatě předal výkonnou moc představitelům silových struktur. Jelcin vlastně šel o vabank, když se spolehl na hlavního agenta FSB Vladimira Putina. Během několika let složení vládnoucí třídy se radikálně změnilo. Vliv oligarchů byl drasticky omezen a poté byli odstraněni i guvernéri. Výsledkem bylo to, že do poloviny nulových let vládnoucí třída získala moderní vid, demonstrující sílové a oligarchické “Věže Kremlu”. Toto dělení odráží rozdělení mezi nimi sfér společenské kontroly, jako přirozený důsledek profesních charakteristik silových a hospodářských elit – silové věže kontrolují politickou, policejní a vojenskou sféry, ekonomické silové věže – občanské sféry jako ekonomickou a sociální (ICSP Meždunarodnyj centr strategičeskogo projektorovanija 2017). Buldočí stisk oligarchů na krku země brzy oslabil, ale už při jiném prezidentovi. Mnozí z těchto sedmi bankéřů dnes už nemají moc. Během následujících let zůstalo v seznamu Forbes pouze dva – Vladimir Potanin a Michail Fridman. Zbytek rozhodil osud.

Co se týče stavu siloviků při Jelcině, tak jejich počet byl ve dnešním srovnání značně menší. Oni, samozřejmě, se pokusili zformovat vlastní politické organizace za účelem ochrany rychle snižujících privilegií v novém státě. Na volbách v roce 1995 stovky siloviků kandidovali do parlamentu, a několik volebních stran a bloků se taktéž vedly armádou. Na prezidentských volbách 1996 získal Alexandr Lebed’ (asi nejznámější Jelcinův silovik do roku 1998) třetí místo se skoro 15 procenty hlasů. V následujícím roce generál Lev Rochlin, velitel ruských jednotek v čečenské válce, otevřeně vyzval k vytvoření nové politické organizace, která by sloužila zájmům armády (McFaul 1998: 20–21).

Byli přece i jiní známí silovici. Například, Anatolij Kulikov – ministr vnitřních věci 1995-1998 a místopředseda vlády Ruské federace 1997-1998. Ale držel se u

moci jen protože prezident Jelcin ho používal pro vlastní zájmy. Kulikov byl aktivním účastníkem známých událostí v Moskvě v říjnu 1993 na stráně Jelcina, on se také zúčastnil bojového střetu u televizního centra “Ostankino” 3. října 1993 (Kulikov 2002: 54-60). Není známa žádná událost, která by demonstrovala politický či ekonomický vliv Kulikova v těchto letech. Jiným známým představitelem tajných služeb při Jelcině byl Michail Barsukov – hlava FSB 1995-1996. Ten zanedlouho do konstituční krize 1993 byl průvodcem speciálních silových struktur k loajálním prezidentovi silám. O něm si vzpomínal ve svých memoárech sám Kulikov: “Ti, kteří si pamatují historii a jak se generál Barsukov dostal k moci do vlasteneckých kontrarozvědkových sil, neuznávají tento jev. Domnívám se, že všechna jeho služba protekla v Kremlu, v těch odděleních KGB-FSK-FSB, která zodpovídají za bezpečnost prvních státních person. Jeho jmenování nebyla zasloužená, zařizoval to jeho kamarád Alexandr Koržakov – velitel vlastní ochrany Jelcina” (Kulikov 2002: 97-107).

Ale, bez ohledu na tyto činnosti, silovíkům se nepodařilo získat reálný politický vliv, jak to bylo v sovětském období, či v současném ruském. Vojenský rozpočet se stále klesal a vojenské problémy se vůbec ignorovaly. Zavedení tržního hospodářství ohrožovalo zájmům několika sociálních skupin ze sovětského systému. Dříve se privilegovaní političtí činitelé a ekonomické skupiny starého vzorku dvakrát uchýlili k obraně svých zájmů: v srpnu 1991 a v říjnu 1993. Je známo, čím se to skončilo: ostudnou porážkou silových struktur a vítězstvím nových, jak se tomu tehdy říkalo, liberálních sil. Tito vítězové dominovaly ve vývoji státní (vnitřní a zahraniční) politiky a veřejného pořádku (Rigby 1999: 340–343).

Jejich stav se značně změnil s příchodem Vladimira Putina k moci. Ještě když byl kandidátem, on zformuloval nový směr ke vztahu k podnikání. O tři dny později, jak se stal prezidentem, na setkání se svými oprávněnými zástupci nabídl téma ekvidistantní polohy všech subjektů od obchodu k moci, čímž pojmenoval

nový známý kurz – ekvidistance oligarchů jako třídy (Sakwa 2008: 143-145). Tehdy oligarchové ještě nemohli předpokládat, jak ostře a rozhodně se nová vláda začne osvobozovat z jejich objetí. Čtyři dny po Putinově inauguraci byla prohlídka ve firmě Vladimira Gusinského “Media-Most”. 13. června 2000 ten byl zatčen kvůli podezření ze zpronevěry státního majetku v příliš velkém měřítku. Magnát strávil tři dny v Butyrce, ale poté byl vypuštěn do zahraničí výměnou za NTV (Sakwa 2008: 146). Od té doby NTV patří státnímu médiuholdingu “Gazprom-Media”, kde se každý den projednává válka na Ukrajině, k níž Rusko nemá žádný vztah, anebo válka v Sýrii, kde galantní ruští vojáci zachránili obyvatelstvo před teroristy IS (Snob 2011).

Vinogradov začal ztrácet svoji moc na konci devadesátých let a zemřel v roce 2008 kvůli mozkové mrtvici. Byl finančně omezen (AiF 2017). Vitalij Malkin po pádu banky zahájil politickou kariéru a do 2013 představoval Burjatii v Sovětu Federace. V roce 2012 byl na 130. místě v seznamu Forbes, ale potom jeho kariéra poklesala a nyní žije v zahraničí (AiF 2017). Berezovskij (i když byl spojencem Putina a jeho strany “Jednota” v roce 1999) hned byl v nemilosti a opustil Rusko v roce 2000. Zemřel 23. března 2013 v Londýně kvůli sebevěšení, okolnosti smrti doposud nejsou stanoveny (Snob 2011). Michail Chororkovskij, který se chystal prodat podnik těžící ropu pro zahraniční investory v roce 2003, byl zatčen a poté odsouzen k osmi letům vězení na základě obvinění z podvodů, daňových úniků a dalších trestných činů (Sakwa 2008: 60). V letech 2009-2010 se konal nový soudní proces, jehož výsledkem bylo zvětšení doby do 14 let vězení (oficiální příčina – krádež ropy Jukosa). 21. prosince 2013 Chodorkovskij byl omilostněn a ten samý den převezen do Berlína. V současné době žije ve švýcarském obci Rapperswil-Jona v kantonu St. Gallen (AiF 2017). K dnešnímu dni si zachovali své postavení pouze Fridman a Potanin: první je vlastníkem skupiny “Alfa” (jedno z největších soukromých finančních a investičních konsorcií v Rusku) a každý rok patří mezi top-5 ruských miliardářů; druhý dnes

je nazýván jako nejúspěšnější oligarcha z devadesátých let (v roce 2017 měl osmou pozici v seznamu Forbes) (AiF 2017).

Kým je nahradil Vladimir Putin a kdo jsou současní ruští silovici? Zpočátku to byli všichni, s výjimkou Dmitrije Medvěděva a Alexeje Millera, kdo přišel s Putinem. Byli to v podstatě podplukovníci speciálních služeb v důchodu. Igor Sěčin, Vladimir Jakunin – je jich spousta. Vysoce postavení silovici mají vojenskou moc, stejně jako i ekonomickou, dnes oni kontrolují celé sféry a oblasti politické a především hospodářské činnosti Ruska. To není vulgárně chápaná *kryša* v duchu 90. let, to je mnohem hlubší penetrace silových aktérů do ekonomiky státu, která dovolila, například, známé ruské liberální novinářce Olze Romanově říci, že reální ruští podnikatelé jsou silovíky aneb silovici jsou reálnými ruskými podnikateli. Jaký objem ekonomického obratu se přímo nebo okrajově kontroluje představiteli silových struktur, odpovědět velmi těžko, ale lze jen zafixovat fakt, že tato penetrace je velice hluboká (Citifox 2018). Jen pro příklad: největší ruskou ropnou společností Rosněft' řídí Igor Sěčin – blízký Putinovi podnikatel, politik a bývalý voják v zahraničí.

Krátce před tím, než se stal prezidentem, Vladimir Putin slavnostně položil květiny na hrob Andropova a obnovil pamětní desku bývalého generálního tajemníka KSSS a šéfa KGB na Lubjance, kde ten pracoval. Obnova pamětní desky, již byla odstraněna po zhroutilí sovětského systému, vyvolala rozhořčení u obětí komunistického režimu. Tajné služby naopak pochopily to jako uklidňující signál, že se blíží lepší časy (DW 2004). Naděje nebyly marné. Během prvních čtyř let u moci prezident Putin, bývalý důstojník KGB a explicitní duchovní nástupce Andropova, obnovil vliv služeb a prvenství principů zákonnosti, disciplíny a přísné kontroly vlády, které byly tak důležité pro Andropova. Po deseti letech chudoby a potupy získala nástupkyně KGB, Federální bezpečnostní služba, větší politický vliv než kdykoli před rozpadem SSSR. Rostoucí vliv silovíků znamenal, že vývoj Ruska směřuje k

nedemokratickému režimu, v němž demokratické procesy a fungování tržní ekonomiky jsou podřízeny orgánům státní moci a lidem, kteří je řídí (Sakwa 2008: 188). A tyto lidé mají prostý plán: zůstat se u moci jakýmikoliv způsoby. Silovici, mající důvěrnou informaci o podezřelých privatizačních operacích devadesátých let, dokázali udržet většinu ruských oligarchů v neustálém strachu z trestu (DW 2004). To se stále děje i dnes. Žádný ruský oligarcha není pojištěn proti osudu Chodorkovského. Do jaké míry mohou silovici realizovat své cíle, závisí na hlavním z nich – na Putinovi.

Lilija Ševcova, zaměstnankyně Centru Carnegie v Moskvě, si myslí, že Putin nechce být rukojmím siloviků. Chce je naopak používat jako své strážné psy, ale nikdy nedovolí plnou kontrolu silových struktur nad politikou (DW 2004). To je důvod, proč reformy v tomto odvětví probíhají s velkou četností. Zdá se, že Putin cítí hrozbu pocházející od ozbrojených profesionálů. Prezident se snaží oslabit bezpečnostní síly, a to zejména pro to, aby se mezi nimi vyvolaly rozkoly. V politické vědě se tomu říká *coup proofing* neboli ochrana před převratem (Republic 2016). Poslední dvouletá perturbace v ruských silových strukturách je tomu příkladem, a ona se skládá nejméně ze sedmi bloků.

Za prvé, vytvoření známé Rosgvardii v čele s dlouhodobým náčelníkem prezidentské služby bezpečnosti Viktorem Zolotovým, jemuž byla postoupena většina pravomocí pro regulaci domácích problémů (RBK 2016). Za druhé, rozpuštění FSRFKN (Federální služba Ruské federace pro kontrolu narkotik) a FMS (Federální migrační služba) a sloučení těchto struktur do Ministerstva vnitra (TASS 2016b). Za třetí, zatčení Nikity Bělych, které zařídil Vyšetřovací výbor RF, vypadá jako mimořádný pokus připomenout o sobě a dokázat věrnost vůči režimu. Za čtvrté, výměna jednoho z kmetů režimu Jevgenije Murova (bývalý šéf FSO) na velmi loajálního prezidentovi Dmitrije Kočněva a následující proměny ve FSB s cílem snížit konfliktnost uvnitř struktury (RBK 2016). Za páté, posunování důrazu činnosti FSB z vnitřně-bezpečnostních otázek

na zahraničně-politické otázky (například vazby FSB s Kasperským či požadavek (nebo spíše nabídka, kterou nelze odmítnout) FSB na čtení zašifrovaných zpráv v populárním ruském messengeru Telegram). Za šesté, rozebraný případ Alexeje Uljukajeva. A za sedmé, celková přestavba ruských ministrů, starostů a guvernérů, která probíhá poslední dva-tři roky. O tom, jestli je Rusko státem siloviků, hovoří krátká statistika: je tady 85 hlav regionů, z nichž 16 jsou silovíky. Tudíž každý pátý (Meduza 2016c).

Jev, při němž počet siloviků se stále zvětšuje a jejich role stojí nad konstitucí, lze spojit se stylem vládnutí Vladimira Putina, ale samotný systém byl založen ještě za vlády Borisa Jelcina: systém v podstatě dovozoval být nahore vertikály, především v počátečních etapách vládnutí, jak to bylo při Putině, když se dostal k moci a neměl žádné zkušenosti s řízením státu. Richard Sakwa pojmenoval tento systém jako “režimový systém moci”. I když lidé, držící se na vysokých místech, lišili se opravdu při dvou prezidentech (resp. oligarchové a silovíci), samotný systém se nezměnil: politická jmenování jsou i dnes silně personalizována a jsou závislé na jedné osobě (na prezidentovi). V tomto kontextu vlastní vztahy a loajalita jsou převládajícími argumenty pro politická rozhodnutí – jak za Jelcina, tak stejně i za Putina. Rozdíl je pouze v tom, že Jelcin měl svoji “Rodinu”, která se skládala úhrnem z oligarchů a představitelů ekonomické elity, a Putin – tu svoji. Se silovíky. A to, co se dnes děje, bude dít minimálně do roku 2024 (Renz 2006: 903–904).

3.1 Skutečná moc siloviků v nedemokratickém systému RF

Nezbytnou součástí politické moci v Rusku dnes lze označit za siloviky. Jedná se o lidi, kteří pracují nebo pracovali pro mocenská (silová) ministerstva. S příchodem Vladimira Putina k moci na konci devadesátých let se počet siloviků značně rozšířil skoro ve všech větvích moci. Současný politický režim RF lze označit za nedemokratický režim, připomínající tzv. měkkou diktaturu. Pro obyčejné občany RF to znamená existence citelných mír vlastních svobod, ale, na druhou stranu, skoro plnou absenci politických práv, velmi vážný pokles možností pro realizování občanských svobod a omezení osobní bezpečnosti (Illarionov 2009: 69-72). Systém je stálý a nemění se, mění se jen někdy lidé, co v něm pracují. Formálně může připomínat západní demokracii, avšak má spoustu odlišností:

- 1) Absence stabilně zformovaných strukturálních dichotomií; například absence rozporů mezi vládou a opozicí (tudíž absence reálné opozice).
- 2) Omezená role standardních aktérů politického procesu, především politických stran. Jednotlivé strany a hnutí jen imitují role, které musí hrát. Nehledě na podobu politických pólů (komunistický směr a proprezidentský), objevuje se zde tendence k tzv. *“one-man party”*, tedy nevyrovnané vazbě mezi stranami a jejich elektorátem, vyplývající z neurčené ideologie stranických subjektů.
- 3) Reálná moc v rukou vněpolitických subjektů (resp. siloviků), které mají obrovský vliv na tendenci v ruské politice v rámci systému společných zájmů (Holzer 2001: 183).

Jaký je opravdu politický režim v Rusku, je těžko odpovědět jednoznačně, protože názory se liší. Je známo, že tento stát kombinuje elementy demokratických a autoritářských institutů, a tomu se říká hybridní režim. Během zkoumání Ruska, vědci představili množství relativně podobných definic, které

lze podmíněčně rozdělit na dvě skupiny. První popisuje hybridní režim jako demokracii se zápory, druhá – že to je autoritářství s klady (Guliyev 2012). Výzkumníci ale dávají přednost termínu “hybridní režim” právě kvůli jeho neutralitě. Označený režim jistě má demokratické prvky (volby, pluralitní stranický systém, parlamentarismus), ale oni jsou spíše dekorativní, protože pod nimi se skrývá reálné autoritářství (Gilbert, Leah – Payam, Mohseni 2011: 270–285).

Hybridní režim musí plnit alespoň jeden bod: existence minimálně dvou legálních politických stran, které se zúčastní parlamentních voleb. Existence stranické plurality a regulárních volebních kampaně – to je ten samý přelom, oddělující hybridy od čistého autoritářství. V daném případě není důležité, jestli strany konkurují nebo nekonkurují mezi sebou. Základními prvky hybridů budou vysoká korupční úroveň, především v soudním systému a na volbách; absence nezávislého soudního systému; když vláda není zodpovědná parlamentu; snaha politické moci řídit média (ne všechna, ale množství z těch nejpopulárnějších); omezení občanských svobod, zejména práv občanů na kolektivní jevy (veřejné demonstrace a společenská hnutí) (Meduza 2015). Všechny ty podmínky Ruský moderní stát splňuje, ale je třeba podtrhnout, že režim je postaven na silovicích a na samotném hierarchickém stromu, jehož název je vertikála moci.

To je interpretace pro rozdělení výkonné moci, od nižní části k horní, podle vertikální linie. Systém je stanoven Borisem Jelcinem, ale velmi podpořen při následujícím prezidentovi. Jeho cílem je upevnit a centralizovat moc, jak říká sám Putin, ve prospěch obrovské federace (Monaghan 2012: 1–16). Protože je v Rusku daná vertikála, u níž stojí charismatický vůdce, sám pocházející z silových struktur, lze říci, že systém je vlastně stanoven pro přesně takové osoby, jejichž počet je naprosto obrovský, což zrovna dokazuje tvrzení “Rusko je stát siloviků” (Holzer – Balík 2007: 153–154). O tom, kolik je ve dnešním Rusku siloviků,

jsem se rozebral v podkapitole “Počet zaměstnanců v ruských silových strukturách”.

3.2 Počet zaměstnanců v ruských silových strukturách

Jen podle nejkromnějším výpočtům v bezpečnostních strukturách Ruska pracuje kolem 1,6 milion lidí (Meduza 2016b), a to je když nebereme v úvahu struktury jako FSB (Federální služba bezpečnosti), FSO (Federální služba ochrany) nebo SVR (Služba vnější rozvědky), poněvadž počet jejich zaměstnanců je stroze utajen samými službami a v současné době není úplně známý.

Výdaje na armádu, policii a tajné služby v Rusku tvoří kolem 30 procent federálního rozpočtu a závažné části regionálních rozpočtů (TASS 2017a). Země zůstává při takovém systému (založeným ještě za vlády Petra Velikého), kde silové orgány hrají archiepicky významnou roli. Rusko bylo vždy považováno za stát, kde hlavním zájmem je všechno, co je spojeno s válkou. Praotec moderního Ruska Petr Veliký prostě vzal a přepsal státní strukturu z pruského vzorku. Volba pruské cesty na počátku 18. století není náhoda: jejich systém byl považován za nejúspěšnější mobilizační variantu, dovolující za krátkou dobu vytvořit armádu, obranný průmysl a logistiku, které jim slouží. Stát se doslovně vytvářel pro vedení válek, a to se pokračuje už tři sta let. Ostatní odvětví hospodářství byly považovány za pomocnou funkci války. Škola byla určena pro vojáky, aby ti byli gramotní. Medicína je pro to, aby voják byl co nejrychleji v provozu. Statistika a evidence – aby rekruti byli lépe zohledněni. No a samozřejmě obchod, v němž byla potřeba, aby se vyráběly lodě a kanony. Válka pro válku (Tolkovatel 2011).

V této části bakalářské práce jsem se pokusil zjistit, jaký je reální počet siloviků v Rusku. Spočítal jsem nejen ty významné orgány, ale vůbec všechny policejní

struktury zemi, proto se moje konečné číslo málo liší od čísla, které sestavila respektována, svobodná a liberální Meduza.

Počet interních spolupracovníků RFVS (Federální vězeňská služba; prostým jazykem vězňatelé) tvoří kolem 295 tisíc lidí (FSIN 2018). Celkový počet zaměstnanců Ministerstva vnitra RF je blízko 895 tisíc lidí (Ukaz prezidenta Ruské federace 2017), i když nedávno jejich počet byl mnohem vyšší. Je to jasné: množství zaměstnanců byli buď redukováni, anebo přeneseni do nové struktury – do Nacgvardiji, již byla založena v roce 2016. V médiích (nejen v západních, ale i v ruských) ji nazývají vlastní armádou Vladimira Putina. Česky Národní garda byla vytvořena na základě vojsk MVD, SOBR (jako speciální síly rychlé reakce) a odvětví FGUP “Ochrana” MVD RF. Údaje o počtu vojáků jsou protikladné, ale jen podle jejich informace je složena z více než 400 tisíc lidí (Itlalehti 2017).

Federální celní služba RF zaměstnává zhruba 60 tisíc lidí (RIA 2015b). Počet státních zástupců je kolem 51 tisíc, z nichž okolo 20 tisíc pracují ve Vyšetřovacím výboru RF (Ukaz prezidenta Rossijskoj federaciji 2016). V MČS (Ministerstvo pro mimořádné události RF) pracuje 288 tisíc lidí (MČS RF 2016). Systematizovaný počet soudního sboru se skládá ze 23 tisíc federálních soudců všeobecné jurisdikce a ze 7 tisíc smírčích soudců. Tudiž téměř 30 tisíc lidí (KP 2017). Kromě toho, do seznamu siloviků lze započítat i “civilní armády” státních korporací. Pouze ochrana RŽD (Ruská železniční síť) má 80 tisíc vojáků. Existují armády Gazpromu, Transněfti a Rosatomu. Celkový počet takových vojáků může přesáhnout 150 tisíc lidí (Svobodnaja pressa nedatováno).

Samozejmě není možné vyjasnit přesný počet zaměstnanců FSB: informace o službě je stroze zatajena samou organizací. Ale podle odlišných údajů se však pohybuje od 80 do 120 tisíc lidí, a to je bez počítání personálu Pohraniční služby RF. Spolu s nimi počet přesahuje 200 tisíc pracovníků. Není známa i informace o

počtu zaměstnanců SVR (Služba vnější rozvědky RF): podle různých odhadů mají do 20 tisíc agentů. Počet FSO (Federální služba ochrany RF) je utajen, ale říká se, že od 10 do 25 tisíc lidí (Gazeta 2015).

Tudíž jen podle mých odhadů jejich počet je kolem 2,4 milion lidí. I kdybych nepřijímal svou statistiku, ale tu minimální statistiku Meduzy, všelijak se objeví velmi zajímavý závěr: moderní Rusko ve srovnání se stalinským SSSR padesátých let je více, než prostě policejní stát.

Celkově 15. května 1953 bylo v tajných orgánech SSSR 1 000 095 lidí (Čekist nedatováno). Dnes podle informace Meduzy Rusko má 1,6 milion siloviků (s výjimkou některých organizací). Ale! V Sovětském svazu žilo asi 190 milion lidí (Institut demografii Nacionalnogo issledovatelskogo universiteta VŠE nedatováno). V Ruské federaci dnes žije jen 144 milionů lidí (The World Bank 2018). Tudíž dnes v Rusku každý devadesátý obyvatel je silovikem (jen dle pochopení: za silovika považují každého zaměstnance bezpečnostních struktur plus každého úředníka, který má nebo měl minulost v bezpečnostních strukturách).

Ale i pokud si vezmeme jen počet policistů na jednoho obyvatele, ukáže se, že v Evropě Rusko skoro nemá konkurenty. Na každých 100 tisíc obyvatel v Rusku je určeno 546 policistů. Jen pro srovnání: v Německu to číslo tvoří 290, ve Francii – 391, ve Velké Británii – 260, v Turecku – více než 484 policejních důstojníků. Více policistů než v Rusku, je jen na Kypru (671), a to je kvůli politické nestabilitě v regionu; v Černé Hoře, protože blízko je Kosovo a Bosna, a ve Vatikánu (kolem 1500 policistů), ale to je jen protože papežská armáda má 130 vojáků a počet obyvatel Vatikánu se pohybuje kolem tisíce obyvatel (Reddit 2017). Otázka je, jak silně využívají svoji pravomoc, když je tak mnoho. Příkladem pro to může být zatčení vysoce postavených osob se zneužitím své pravomoci, respektive dva zatčení.

3.3 Zatčení Nikity Bělych

Volby do parlamentu v roce 2016 se skončily zadržením při činu guvernéra kirovské oblasti Nikity Bělych. Ten případ zademonstroval úspěchy Vyšetřovacího výboru RF (připomínám, že to je typická bezpečnostní struktura) v oboru politického PR (Meduza 2016e). Tehdy se v sociálních sítích hovořilo, že hlava regionu je chycen za úplatek, a poté začala diskuze – je-li to politický případ nebo ne. Bělych vedl SPS (politické hnutí Svaz pravých sil) (RIA 2015a), konfliktoval s místními politiky Jednotného Ruska, nabízel práci Alexeji Navalnému (Navalny 2016). Fotografie, podstrčená do internetu příslušníky silových struktur, neprojevuje pochybnosti, že se úředník opravdu dotýkal peněz. Vzápětí za fotografií přišlo i video, ve kterém pochmurného guvernéra doprovází do Vyšetřovacího výboru. Vyšetřovatelé představovali reality show téměř v živém vysílání: koukejte, prosím, na zloděje a na to, jak dobře pracují silovíci. Takový začátek slíbil, že proces vyšetřování Bělych bude maximálně veřejným, a z toho vyplývá rétorická otázka: jaký mají silovíci přístup k největším státním médiím, že mohou využívat RT nebo ORT ve svůj prospěch?

Na takových kanálech gubernátorovi připomněly, kdo vedl protikladný SPS; že jeho bývalý šéf, ex-hlava permského kraje Oleg Čirkunov, dnes žije ve Francii; že u něho pracoval jako poradce Navalný; že při něm v permském parlamentu pracovala Marija Gajdar, která potom začala pracovat u Saakašvilího na Ukrajině (Carnegie 2016b). Jen kvůli jménům lze vytvořit vzrušující syžet: Čubajs (přes SPS) – Navalný – Gajdar – Saakašvili, a tam i globální zákulisí jsou někde blízko. Při té příležitosti Bělych nikdy nezkoušel vypadat jako askét-úředník: on neskrýval, že odpočívá v západních zemích a že není chudý. Korespondenti státní televize se nemuseli ani starat. Guvernérovi připomněly historie soukromého života, udělaly video v jeho rezidenci, a místní členové Jednotného Ruska a KPRF řekli, že dávno měli podezření a že se nakonec to skončilo! Příběh skončí snímky, kde Nikita Bělych sedí za mříží. I když liberální média Ruska žádala o

větším průzkumu tohoto aktu, však Bělých měl u spoluobčanů rating zloděje. Protože i dnes státní média mají větší vliv, než internet. A silové orgány to dobře chápou.

Zatčení vysoce postavených ruských úředníků v posledních letech byla neodmyslitelně spojena s politickým kalendářem. V roce 2015, během volebních kampaně guvernérů, byl, například, zadržen hlava sachalinské oblasti Alexander Chorošavin (Meduza 2018a). Detaile procesu se veřejně rozsvěcovaly v médiích: domovní prohlídka s hory peněz, zlaté tužky, Lexus (Interfax 2015). Ta samá situace. Příčiny aktu proti Nikitě Bělých jsou také logické – volby do Dumy a reklama dobře fungujícího režimu v čele s prezidentem. Z mého pohledu to vypadalo tak: Kde je nějaké zatčení, kdo krade peníze? – ptal se volič. Tady je jedno! – odpovídala elita, již silovici odpovídali za výkon. Oni přece ví, co dělat v takových případech – utočit přes média. Za nějaký čas zástupce Vyšetřovacího výboru Vladimir Markin vepsal zadržení Bělých do mýtu o neustálém boji proti korupci, který vedou silové orgány (BBC 2016). Proto mám tedy rétorickou otázku: jaká je moc v rukou silovíků, jestliže mohou bezpečně uvěznovat a utlačovat vlastní výrobky? Výrobky Jednotného Ruska, například. A v nejpopulárnějších médiích, k nimž oficiálně nemají žádný přístup.

Dalším rétorickým příkladem neskutečné moci silovíků je zatčení ministra ekonomického rozvoje Alexeje Uljukajeva.

3.4 Zatčení Alexeje Uljukajeva jako důkaz toho, že silovici vedou ruskou vnitřní politiku

Předpokládá se, že Uljukajev byl jedním z hlavních poradců prezidenta Vladimira Putina v ekonomických otázkách, protože on ho právě i jmenoval. Ale jak se tak stalo, že silovici šli proti němu, a Putin je nezastavil?

Stručně o situaci:

Konflikt ministra Alexeje Uljukajeva s bezpečnostními orgány skončil v prosinci 2017 tvrdým ortelem. Vysoce postavený úředník byl 15. prosince 2017 odsouzen k osmi letům vězení na základě uznání obvinění z přijetí úplatku 14. listopadu 2016 ve výši 2 mil. dolarů od představitele Rosněft' (podle deníku „Vědomosti“ a časopisu „Forbes“ je druhou nejvýše posazenou osobou v mocenském světě Ruska) Igora Sěčina, který je mimochodem kamarádem prezidenta Putina, což není tajemství.

Co se týče společnosti, tak Rosněft' je jednou z největších firem v Rusku, a její generální ředitel Igor Sěčin je jedním z nejvlivnějších lidí v zemi. Nicméně, poslední dobou množství rozhodnutí společnosti se setkávalo s odporem ruských ministrů. Domluva o vykoupení Bašněft', již realizace trvala rok, je jedním z příkladů projevu tohoto konfliktu. Fakticky se jednalo o střetu mezi nejslabší v ruské historii vlády a nejmocnější korporací s přibližnými silovíky (Carnegie 2016a). Podle informací Vyšetřovacího výboru, Alexej Uljukajev vymáhal hrozbou úplatek od Rosněft' za pomoc při privatizaci Bašněft', a Rosněft' si postěžovala na ministra do FSB – takhle se to ukazovalo ve státních médiích. Největší ropná společnost Ruska se stala obětí ministra-úplatkáře. Problémem je to, že můžeme, samozřejmě, věřit v existenci ministra-úplatkáře, ale v existenci vydírání peněz od Rosněft' – ne. Pro co Sěčin potřeboval hlavu Uljukajeva? A proč vedle něj byli silovíci?

Během roku 2016 se Rusové dívali, že se dostavuje práce USB (Oddělení samotné bezpečnosti) v rámci FSB, podle již iniciativě byly začaty soudní akty vůči guvernérům a starostům. Média aktivně informovala o práci tajemného šestého oddělení USB FSB, jehož hlavou do června 2016 byl Ivan Tkačev. V květnu 2016 se začal proces absorpce USB nad Službou ekonomické bezpečnosti

FSB (je zodpovědná za bankovníctví a financí FSB) – podrozdělení, se kterým USB měla konkurenční vztahy. Hlavou SEB se stal bývalý ředitel USB Sergej Korolev. A ten samý Tkačev, který má přezdívku nového bojovníka proti korupci, začal řídit SEB. Avšak potom nastalo nečekané: náměstek šéfa USB generál Oleg Feoktsov byl poslán do důchodu, ačkoliv se říkalo, že se stane její hlavou. Brzy se dozvědělo, že Feoktsov šel pracovat do Rosněft' viceprezidentem pro bezpečnost. I Tkačeva, i Feoktsova nazývaly jednotkami zvláštního nasazení Sěčina. Stanovení Feoktsova to nepřímo potvrdilo (Carnegie 2016a).

Tehdy Novaya Gazeta jako první odkazovala, že Rosněft' iniciovala akt proti Uljukajevu. Feoktsov sbíral data, Tkačev jako kurátor ve sféře finance a bankovní činnosti vedl vyšetřování (Novaya Gazeta 2017). FSB zahájila proces Uljukajeva před rokem, přece i povolení k poslechu jeho telefonu bylo přijato ještě v létě 2015. FSB také poslouchala telefonní rozhovory Vyšetřovacího výboru a vedoucích pracovníků SEB. Toho už je dost, abychom se mohli domnívat, že se poslouchá nejen Uljukajev, ale i jiní ministři, hlavy státních korporací, konkurenti-silovici nebo vedení Administrace prezidenta – kdokoliv (Meduza 2016a). Existuje mínění: silovici slouží mocenské elitě, protože oni přece sami většinou pocházejí z tajných služeb. A Sěčin s Uljukajevým je zřejmý příklad.

Po zahájení válek na Ukrajině a v Sýrii elita začala přebírat základní páky řízení sféry bezpečnosti. Vojáci se upevnili ve sféře zahraniční politiky a potlačili diplomaty. Ve vnitřní politice funkci bezpečnosti v samém širokém smyslu monopolizují generálové FSB, politicky spojení se Sěčíným (Carnegie 2016a). Sěčina a FSB lze srovnat s kabelem a elektrickým proudem: čekisté je náboj, Sěčin je vodič, určující aktuální směr toku. Vojenská doba a logika obležené pevnosti vyvolávají legitimitu tématu bezpečnosti a její beneficiářů, což plánovitě a nezvládnutelně vyvolává napětí v síti. Ti, komu se podaří ho správně

zregulovat, dostávají nové dividendy. Mocenská nadstavba jako pojistka režimu od vnitřní zranitelnosti je legitimizována na nejvyšší úrovni, přičemž je vyžádána v podmínkách, v nichž se Vladimir Putin vůbec neorientuje nebo nezabývá. Jinak proč nezastavil Sěčina, který to chápe?

Právě tyto dva procesy (Bělych, Uljukajev) dobře ukazují, jak jsou silovici vlivné. Ti provádějí různorodé „realizace“, dohlíží na vyšetřování, provádějí operativní doprovod u soudů, kontrolují státní média a sociální sítě, kde se velice rychle propaguje informace. Oni mohou být nástrojem pro realizace jakýchkoliv zájmů – buď vlastních (příklad Uljukajeva), anebo státních (Bělych). Je zajímavé, že takových siloviků na vysokých pozicích je tak hodně (to jsou jen dva příklady práce siloviků; ve skutečnosti je jich mnohem víc), že se skládá pocit, že Rusko není pouze policejním státem, jak se psalo výš. Rusko je státem siloviků, kteří vrostli do systému, jak houby do stromu.

Závěr

Jedním z cíle bakalářské práce bylo popsat a tím pádem dokázat neuvěřitelný vliv siloviků na současný ruský politický systém, sestavit soubor zajímavých jmen, faktů a událostí, dokazujících tvrzení, že Rusko je reálným policejním státem. Vyplývá to z neobyčejného politického systému RF, jehož politologové označují za nedemokratický, hybridní nebo za přechodový režim bývalé supervelmoci (od socialistického režimu k demokratickému), která neuznává prohru ve studené válce, má jasně označenou vertikálu moci a jistý kult osobností na jejím vrcholu (Meduza 2015).

Jaký je opravdu politický režim v Rusku, odpovědět jednoznačně bylo velmi těžko, protože názory se liší. Zjistil jsem si, že stát kombinuje elementy demokratického systému, stejně jako i elementy autoritářských institutů a metod řízení. Takové režimy se jmenují jako hybridní – to je všeobecný termín pro režimy, splňující jak demokratické, tak i autoritářské rysy. Během zkoumání ruského režimu, vědci představili množství relativně podobných definic, které lze podmíněčně rozdělit na dvě skupiny. První popisuje hybridní režim jako demokracii se zápory (neliberální demokracie nebo problémová demokracie), druhá – že to je autoritářství s klady (konkurenční autoritářství nebo elektorální autoritářství) (Guliyev 2012).

Mnoho výzkumníků ale dávají přednost termínu “hybridní režim” právě kvůli jeho neutralitě. Často se předpokládá, že označené režimy mají demokratické prvky (volby, pluralitní stranický systém, parlamentarismus), ale ty jsou spíše dekorativní, protože pod nimi se skrývá reálné autoritářství. Imitace toho se může probíhat v obou směrech: současně se režim snaží stát více demokratičtějším a dokonce i represivnějším, než je ve skutečnosti (Gilbert, Leah – Payam, Mohseni 2011: 270–285).

Aby bylo jasné, je-li režim hybridní, musí plnit alespoň jeden bod: existence minimálně dvou legálních politických stran, které se zúčastní parlamentních voleb. Existence stranické plurality a regulárních volebních kampaně – to je ten samý přelom, oddělující hybridy od čistého autoritářství. V daném případě není důležité, jestli strany konkurují nebo nekonkurují mezi sebou. Základními prvky hybridů jsou: vysoká korupční úroveň, především v soudním systému a na volbách; absence nezávislého soudního systému; když vláda není zodpovědná parlamentu; snaha politické moci řídit média (ne všechna, ale množství z těch nejpobulárnějších); omezení občanských svobod, zejména práv občanů na kolektivní jevy (veřejné demonstrace a společenská hnutí) (Meduza 2015). Všechny ty podmínky Ruský moderní stát splňuje, ale hlavní zajímavost je v tom, že režim je postaven na silovicích, kteří jsou přísně zodpovědní za tuto činnost.

Silovici ale není podstatou tohoto režimu, jenž existoval v Rusku dávno do nástupu Vladimira Putina. Vladimir Putin jen nahradil starou elitu (oligarchové nebo prostě Jelcinová rodina) na novou (silovici, přece Putin je taktéž silovik). Za 18 let Putina u moci silovici obsadili nejsilnější křesla: oni kontrolují hospodářství země a média, pomáhají politické elitě doposud zůstat se u moci, když ekonomický rozvoj klesá, blokují protivládní hnutí a strany, tlačí na podnikatele (pokud mají zájem) bez jakýchkoliv omezení (tady je příklad zákazu Telegram v Rusku). A nejen. Bylo zajímavě dozvědět, že občas vysoce postavení silovici zneužívají pravomoc ve svůj prospěch, což je vidět na příkladu zatčení Alexeje Uljukajeva, jehož jsem popsal v kapitole č. 3.4. Celkově silové struktury při Putině získaly větší vliv než kdykoli po rozpadu Sovětského svazu. Přičemž počet siloviků se stále zvětšuje.

Ale je nutné objasnit, že k tomu došlo, samozřejmě, ne kvůli nástupu Putina, přece silové struktury existovaly v zemi i dříve: již od středověku. Jak dnes, tak i v dřívějších obdobích příslušníci tajných služeb stáli nad konstitucí a byli

podřízení jen panovníkovi. Přišlo mně zajímavé, když jsem dozvěděl, že v různých obdobích silovici plnili různorodé funkce (při imperialismu byla to ochrana carské rodiny, při pozdním imperialismu – ochrana samoděržaví před radikály, při komunismu – odpovědnost za “černou” práci na stavbě komunismu, teď – v podstatě pokračování ruských dějin 19. století), ale vždy měli společný prvek: pracovali na panovníka a stanovený politický režim. Lišil se také jejich počet (logicky, že to spojeno s růstem obyvatelstva). Během psaní jsem našel zajímavý fakt. Obvykle se Stalinův SSSR asociuje s vlasteneckou válkou, červeným terorem a represemi (za to byli zodpovědní silovici), ale dnes je vidět, že v současném Rusku pracuje více siloviků, než při Stalině v padesátých letech (v proporčním srovnání). Tento fakt by musel naštvat lidi, co žijí v Rusku, ale skutečná situace je úplně opačná.

Na základě veřejných průzkumů jsem si zjistil, že občané nevnímají siloviky a čekisty ostře, i když pro ně není tajemství, jaké zločiny byly v jejich rukou. Skoro polovina ruských občanů by chtěla, aby jejich děti pracovali v silových strukturách, protože je to otevřená cesta do úspěšné budoucnosti. Přičemž za poslední 20 let se počet těch, kdo vnímá čekisté pozitivně, postupně zvyšuje (Levada Centrum 2018). Ten fenomén je podle mě spojen s rétorikou dnešní politické elity (ona se mimochodem skládá z siloviků), která přes média a jiné informační zdroje propaguje kult tajných služeb. To je zvláštní argument, ale protože většina populárních TV-kanálů se kontroluje režimem a tudíž siloviky, v mnoha ruských seriálech silovici nikdy nehrají negativní role; hrají naopak role záchranářů (Meduza 2018b). Je taktéž třeba doplnit, že se dnes v Rusku oficiálně slaví den čekisty. Toto a nejenom ovlivňuje myšlení občanů RF, což je pro mě velice smutné.

Během psaní byl nalezen i očividný protiklad té samé elity, která, na jedné straně, uznává účast NKVD nebo KGB v masových represích, ale, na druhé straně, pokračuje totální kontrolu a dohled vlastního obyvatelstva, což bylo

podstatou pro ty samé organizace. V práci byly popsány konkrétní události, potvrzující úvodní tvrzení, že Rusko je státem siloviků. Je jich totálně hodně (kolem 1,6 milionů (Meduza 2016b); každý devadesátý šestý občan RF je silovik), občas oni provádějí různorodé „realizace“, dohlíží na vyšetřování, provádějí operativní doprovod u soudů, kontrolují státní média a sociální sítě, kde se velice rychle propaguje informace. Oni mohou být nástrojem pro realizace jakýchkoliv zájmů – buď vlastních (příklad Uljukajeva), anebo státních (Bělych). A za všem tím stojí prezident, který vlastně ten režim nastolil pro sebe sám. Pesimistickým závěrem pro mě, jak pro Rusa, je to, že se v Rusku stále nic nemění: to je stát jednoho člověka, a tajné služby od svého vzniku vždy byly, jsou a – domnívám se – budou kolem něho.

Seznam literatury

AiF (2013). *Kogo na samom delje amnistiroval Berija* (http://www.aif.ru/society/history/obychnoe_let_1953-go_kogo_na_samom_dele_amnistiroval_beriya, 10.03.2018).

AiF (2015). *Ot VČK do FSB: istorija organov gosbezopasnosti SSSR i Rossiji* (<http://www.aif.ru/dontknows/file/1482162>, 10.03.2018).

AiF (2017). *Čto stalo s biznesmenami iz 90?* (http://www.aif.ru/politics/russia/podayte_oligarhu_na_propitanie_čto_stalo_s_biznesmenami_iz_90-h, 25.03.2018).

Aliksandrau, Andrei (2015). We lost journalism in Russia: The evolution of censorship since Soviet times. *Sage journals* 44(3), s. 32–35.

Arsenjev, Konstantin – Petrushevskij, Fjodor (1898). *Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary* (Sankt-Peterburg: Semjonovskaja tipolitografija).

Arsenjev, Konstantin – Petrushevskij, Fjodor (1900). *Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary* (Sankt-Peterburg: Semjonovskaja tipolitografija).

BBC (2016). *Markin: dělo Bělych nie svjazano s Navalnym* (http://www.bbc.com/russian/news/2016/06/160627_markin_comments_on_belykh, 20.03.2018).

BBC (2018). *Polovina rossijan chotjela by ustroit' djetej v specsluzhby* (<http://www.bbc.com/russian/news-42911558>, 14.03.2018).

BBC (nedatováno). *Stalin – purges and praises* (<http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/russia/stalinpurgesandpraaisesrev1.shtml>, 10.03.2018).

Boľshaja rossijskaja encyklopedija (nedatováno). *Tajnaia ekspedicija* (http://bre.mkrf.ru/domestic_history/text/4179657, 10.03.2018).

Carnegie (2016a). *Kto zdes vlast', ili Začem Sěčinu arest Uljukajeva* (<http://carnegie.ru/commentary/?fa=66176>, 22.03.2018).

Carnegie (2016b). *Začem nužen arest Nikity Bělych* (<http://carnegie.ru/commentary/2016/06/25/ru-63908/j2iu>, 20.03.2018).

Citifox (2018). *Rossija - strana silovikov* (<https://citifox.ru/2017/03/23/rossija-strana-silovikov-po-koliches/>, 19.03.2018).

Courtois, Stéphane – Werth, Nicolas – Panné, Jean-Louis – Paczkowski, Andrzej – Bartošek, Karel – Margolin, Jean-Louis – Neubert, Ehrhart – Gauck, Joachim (2001). *Le Livre noir du communisme: Crimes, terreur, répression* (Moskva: Editions Robert Laffont).

Čekist (nedatováno). *KGB: rožděnije i pervyje šagy* (<http://www.chekist.ru/article/1278>, 19.03.2018).

Djemjanenko, Marija (2012). Kanceljarija tajnych rozysknyh djel kak organ političeskogo syska. *Vestnik Krasnodarskogo gosudarsvennogo komiteta MVD Rossiji* 1(2), s. 12–15.

DW (2004). *Rossija: Vozrožděnije vlijanija silovikov daljeko ot zavjeršenija* (<http://p.dw.com/p/4i1V>, 19.03.2018).

Farid Guliyev (2012). Measuring Hybrid Regimes: An Alternative Measurement Method and Classification of Post-Soviet Regimes. *School of Humanities and Social Sciences*, s. 1–17.

Fond obshchestvennoje mnenije (2018). *Otnoshenije k rossijskim sluzhbam gosudarstvennoj bezopasnosti* (<http://bd.fom.ru/pdf/d04gb2018.pdf>, 14.03.2018).

FSB (nedatováno). *Istorija sozdanija* (<http://www.fsb.ru/fsb/history.htm>, 10.03.2018).

FSIN (2018). *Kratkaja charakteristika ugovno-ispolnitelnoj systemy* (<http://www.fsin.su/structure/inspector/iao/statistika/Kratkaya%20har-ka%20UIS/>, 19.03.2018).

Gazeta.ru (2015). *Terakty množat polnomočija* (https://www.gazeta.ru/politics/2015/11/20_a_7904315.shtml, 19.03.2018).

Gilbert, Leah – Payam, Mohseni (2011). *Beyond Authoritarianism: The Conceptualization of Hybrid Regimes* (https://www.researchgate.net/publication/225688664_Markets_Politics_and_Learning_Explaining_Monetary_Policy_Innovations_in_Brazil, 20.04.2018).

Historicus (nedatováno). *Tajnaja ekspedicija pri pravitelstvujushchem Senatje v pravlenije Ekateriny II* (<http://www.historicus.ru/126/>, 10.03.2018).

Holzer, Jan – Balík, Stanislav (2007). *Postkomunistické nedemokratické režimy* (Brno: CDK).

Holzer, Jan (2001). *Politický systém Ruska* (Brno: CDK).

ICSP Meždunarodnyj centr strategičeskogo projektorovanija (2017). *Vojna liberalov protiv silovikov Rossiji* (<http://icfsp.ru/strategičeskie-novosti/voyna-liberalov-protiv-silovikov-rossii/>, 25.03.2018).

Illarionov, Andrei (2009). The siloviki in charge. *Journal of democracy* 20(2), s. 69–72.

Institut demografii Nacionalnogo issledovatel'skogo universiteta VŠE (nedatováno). *O čislennosti naselenija SSSR* (<http://www.demoscope.ru/weekly/2015/0655/arkiv06.php>, 19.03.2018).

Interfax (2015). *Kožemjako pobedil na gubernatorskich vyborach v Sachalinskoj oblasti* (<http://www.interfax.ru/russia/466435>, 20.03.2018).

Iltalehti (2017). *IL Moskovassa: Venäjän kansalliskaartilla on enemmän miehiä kuin maan maavoimilla - näin Putinin yksityisarmeija toimii* (http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/201711162200537253_ul.shtml, 19.03.2018).

Izmozik, Vladlen (2002). *Zhandarmy Rossiji* (Moskva: Olma media group).

Keklis, Alexandr (2010). Iz istoriji sozdanija Sankt-Petersburgskogo ochrannoho otdjelenija kak organa političeskoj policiji Rossijskoj Imperiji. *Vestnik Sankt-Petersburgskogo universiteta MVD Rossiji* 3(47), s. 23–26.

Kolyvanova, Marija (2010). *Vrjemja Ivana Groznogo XVI. v* (Moskva: Olma media group).

Komanda 29 (2017a). *Od VČK do FSB: kratkaja istorija sovijetskich i rossijskich chekistov* (<https://team29.org/story/vchkfsb/>, 20.02.2018).

Komanda 29 (2017b). *Ot Komi do Kazachstana: kak protestovali v poslevojennom SSSR* (<https://team29.org/story/soviet-protests/>, 10.03.2018).

Komanda 29 (2017c). *Put' Admirala: kak Alexandr Kolčak iz diktatora prevratilsja v podsudimogo i čto skryvajet FSB* (https://team29.org/story/kolchak_death/, 10.03.2018).

Kommersant (1996). *Vojna ili mir* (<https://www.kommersant.ru/doc/132055>, 23.03.2018).

Kommersant (2003). *Slovar russkogo publicnogo jazyka konca XX veka* (<https://www.kommersant.ru/doc/390624>, 23.03.2018).

Kommersant (2009). *Ob obrazovaniji KGB pri Sovjetje Ministrov SSSR* (<https://www.kommersant.ru/doc/1104781>, 11.03.2018).

Kommersant (2015). *Prezident postavil FSB predvybornuju zadachu* (<https://www.kommersant.ru/doc/2694931>, 14.03.2018).

KP (2017). *V Rossiji 30 tysjač sudej* (<https://www.kp.ru/daily/26720.5/3746133/>, 19.03.2018).

Kudrjavcev, Nikolaj (2002). *Gosudarjevo oko. Tajnaja diplomatija i razvjedka na sluzhbe Rossiji* (Moskva: Olma media group).

Kulikov, Anatolij (2002). *Memuary* (Moskva: Vojna i mir buks).

Kvasov, Oleg (2010). *Moskovskaja ochranka: k istoriji izuchenija. Novyj istoricheskij vestnik* 1(1), s. 113–121.

Levada Center (2018). *K 100-letiju tajnoj policiji* (<https://www.levada.ru/2018/02/22/k-100-letiyu-tajnoj-politsii/>, 14.03.2018).

Linder, Iosif (2016). *Specsluzhby mira za 500 let* (Moskva: Ripol).

McFaul, Michael (1998). A Precarious Peace: Domestic Politics in the Making of Russian Foreign Policy. *International Security* 22(3), s. 5–35.

MČS RF (2016). *Štatnaja čisljennost MČS Rossiji* (<http://www.mchs.gov.ru/dop/info/smi/news/item/32834193>, 19.03.2018).

Meduza (2015). *Kakoj v Rossiji političeskij režim* (<https://meduza.io/cards/kakoy-v-rossii-politicheskij-rezhim>, 20.04.2018).

Meduza (2016a) *Začem Sěčinu arest Uljukajeva* (<https://meduza.io/feature/2016/11/17/zachem-sechinu-arest-ulyukaeva>, 21.03.2018).

Meduza (2016b). *Skol'ko rossijan rabotajet v silovyh strukturach. Cyfra dnja* (<https://meduza.io/short/2016/04/06/skolko-rossiyan-rabotaet-v-silovyh-strukturah-tsifra-dnya>, 19.03.2018).

Meduza (2016c). *Skolko silovikov sredi rossijskich gubernatorov* (<https://meduza.io/short/2016/07/28/skolko-silovikov-sredi-rossijskih-gubernatorov-v-odnoy-kartinke>, 22.03.2018).

Meduza (2016d). *Stydnyje voprosy pro Ivana Groznogo* (<https://meduza.io/feature/2016/08/09/stydnyje-voprosy-pro-ivana-groznogo>, 20.02.2018).

Meduza (2016e). *Zadržan Nikita Bělych. Glavnoje* (<https://meduza.io/feature/2016/06/24/zaderzhan-nikita-belyh-glavnoe>, 20.03.2018).

Meduza (2016f). *Načalas li novaja cholodnaja vojna?* (<https://meduza.io/feature/2016/10/12/ustanavlivaetsya-mirovoy-besporjadok-nazyvayte-eto-holodnym-mirom>, 02.04.2018).

Meduza (2017). *Eto glumljenije nad pamatju millionov zhertv* (<https://meduza.io/news/2017/12/20/eto-glumljenje-nad-pamyatyu-millionov-zhertv-memorial-o-prazdnovanii-dnya-chekista-v-rossii>, 12.03.2018).

Meduza (2018a). *Byvšego gubernatora Sachalina Alexandra Chorošavina posadili na 13 let. Glavnoje* (<https://meduza.io/feature/2018/02/09/byvshego-gubernatora-sahalina-aleksandr-horoshavina-posadili-na-13-let-glavnoe>, 20.03.2018).

Meduza (2018b). *Scenaristy rossijskich serialov rasskazyvajut, po kakim pravilam oni rabotajut* (<https://meduza.io/feature/2018/04/17/siloviki-v-rolis-spasiteley-čto-to-o-geyah-tolko-v-vide-shutochki>, 21.04.2018).

Ministerstvo vnutrjennich djel Rossiji (nedatováno). *1718-1802* (<https://мвд.рф/history/1718-1802>, 05.03.2018).

Mlječin, Leonid (1999). *KGB. Predsedatjeli organov bezopasnosti* (Moskva: Centrpoligraf).

Monaghan, Andrew (2012). The vertikal: power and authority in Russia. *International Affairs* 88(1), s. 1–16.

Mozohin (nedatováno). *Pravovoje regulirovanije vnjesudebnych polnomochij VČK* (<http://mozohin.ru/article/a-10.html>, 10.03.2018).

Navalny (2016). *Pro Bělycha* (<https://navalny.com/p/4936/>, 20.03.2018).

Nezavisimaja Gazeta (2007). *Muzej na Gorokhovej 2* (http://nvo.ng.ru/spforces/2007-01-26/7_museum.html, 20.02.2018).

Novaya Gazeta (2017). *Dělo Alexeje Uljukajeva* (<https://www.novayagazeta.ru/articles/2017/12/15/74932-delo-ulyukaeva-glavnoe>, 21.03.2018).

Presidential library (1954). *Committee for State Security of USSR founded* (<https://www.prilib.ru/en/history/619093>, 10.03.2018).

Presidential library (2018). *Manifesto on Secret Investigation Office abolishment issued* (<https://www.prilib.ru/en/history/619073>, 10.03.2018).

RBK (2016). *Putin uvolil generala Murova s posta direktora FSO* (<https://www.rbc.ru/politics/26/05/2016/5746cf439a7947edbf1e3fa41> 20.03.2018).

RBK (2016). *Silovaja reforma: začem nežna Nacionalnaja gvardija?* (<https://www.rbc.ru/opinions/society/06/04/2016/5704e86b9a7947db6ff082c2>, 20.03.2018).

Reddit (2017). *Police officers per capita in Europe* (https://www.reddit.com/r/europe/comments/6dggqx/police_officers_per_capita_in_europe/, 19.03.2018).

Renz, Bettina (2006). Putin's Militocracy? An Alternative Interpretation of Siloviki in Contemporary Russian Politics. *Europe-Asia Studies* 58(6), s. 903–924.

Republic (2016). *Systema "antizagovor"*. *Začem Putinu nervirovat silovikov* (<https://republic.ru/posts/70239>, 19.03.2018).

RIA (2011). *Sěmibankirščina*. *Spravka* (https://ria.ru/history_spravki/20111108/483944714.html, 23.03.2018).

RIA (2015a). *Biografija Nikity Bělych* (<https://ria.ru/spravka/20150613/1069195905.html>, 20.03.2018).

RIA (2015b). *FTS uvoljit okolo 3 tysjach sotrudnikov* (<https://ria.ru/society/20150401/1055890781.html>, 19.03.2018).

RIA (2016). *KGB SSSR* (<https://ria.ru/spravka/20161203/1482620694.html>, 10.03.2018).

Rigby, Thomas (1999). New Top Elites for Old in Russian Politics. *British Journal of Political Science* 29(2), s. 323–343.

Rosbalt (2007). *Kto nami pravit: vyššaja političeskaja elita ot Jelcina do Putina* (<http://www.rosbalt.ru/main/2007/12/08/438636.html>, 23.03.2018).

Russia Political Insight (2014). *The Siloviki in Russian Politics* (<https://static1.squarespace.com/static/55510affe4b06afeca50df07/t/57d3923859cc684a23285460/1473483331787/Siloviki+Final+Aug+17+.pdf>, 26.03.2018).

- Sakwa, Richard (2008). *Putin. Russia's choice* (New York: Taylor & Francis Group).
- Snob (2011). *Sěm oligarchov, kororyje rešali sud'bu Rossiji* (<https://snob.ru/selected/entry/30178>, 23.03.2018).
- Svobodnaja pressa (nedatováno). *Za choždenije po špalam teper grozit do 15 sutok aresta* (<http://svpressa.ru/society/article/28433/>, 19.03.2018).
- TASS (2016). *Sovět Federaciji odobril zakon o peredače MVD funkcij uprazhdenykh FMS i FSKN* (<http://tass.ru/politika/3414379>, 20.03.2018).
- TASS (2017a). *Budžet RF na 2018 god i na planovyj period 2019-2020. Dosje* (<http://tass.ru/info/4679765>, 19.03.2018).
- TASS (2017b). *Putin schitajet čto političeskije repressiji ne imejut opravdanija* (<http://tass.ru/obschestvo/4688362>, 07.03.2018).
- The international historical, educational, charitable and human rights society (2017). *Statement on the 100th year anniversary of the Cheka* (<https://www.memo.ru/en-us/memorial/departments/intermemorial/news/103>, 05.03.2018).
- The World Bank (2018). *Population* (https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=EN&name_desc=false, 19.03.2018).
- Tolkovatel (2011). *Skolko v Rossiji silovikov* (<http://tfolk.ru/?p=5283>, 19.03.2018).

Torkunov, Anatolij a kol. (2001). Rossijskaja diplomatija: istorija i sovremennost'. In: Turilova, Svjetlana, *Gosudarstvjennaja kollegija inostrannyh djel* (Moskva: MGIMO), s. 1–15.

Ukaz prezidenta Rossijskoj federaciji (2016). *Ob obščej štatnoj čisljennosti organov prokuratury* RF (<http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612230022?index=0&rangeSize=1>, 19.03.2018).

Ukaz prezidenta Rossijskoj federaciji (2017). *O nekotorych voprosach MVD RF* (<http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201712310010>, 19.03.2018).

Vedomosti (2011). *Pečal'nyje itogi privatizacii* (https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2011/01/24/privatizaciya_porossijski, 23.03.2018).

Volkov, Vladimir (2016). *Vojsko groznogo carja. Tom 1* (Moskva: Prometei).

Zemskov, Viktor (1995). K voprosu o mashtabach repressij v SSSR. *Sociologičeskije issledovanija* 1(9), s. 118–127.